IZHAJA VSAKO SOBOTO ZJUTRAJ, POSAMEZNA ŠTEVILKA LIR 15, DIN 5, ZAOSTALE ŠTEVILKE DVOJNO. CELOLETNA NAROČNINA LIR 700, POLLETNA LIR 360, TRIMESEČNA LIR 190. UREDNIŠTVO IN UPRAVA: TRST, UL. MONTECCHI 6-II — TELEF. 95-919 — DOPISI SE DOSTAVLJAJO UREDNIŠTVU. NEFRANKIRANA PISMA SE NE SPREJEMAJO, ROKOPISI SE NE VRAČAJO. - OGLASI: V ŠIROKOSTI ENEGA STOLPCA ZA VSAK MIL. L. 30. OGLASI SE PLAČAJO VNAPREJ. POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI, SPED. ABB. POST.

DELO

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE SLOVENSKEGA NARODA SVOBODNEGA TRŽAŠKEGA OZEMLJA

Obnovljena izdaja leto I. štev 42. TRST SOBOTA, 10. SEPTEMBRA 1949 Cena 15 lir - 5 din

UPOKOJENCI!

Vsi na zborovanje, ki bo jutri ob 9. na trgu Garibaldi in kjer se bodo obravnavala vaša vprašanja!

Po zborovanju bo povorka po mestu.

V nevarnosti so naše osnovne človečanske pravice

Po prepovedi "l'Unità" se v Trstu postavlja vprašanje preziranih demokratičnih svoboščin in pravic

Tudi protestno zborovanje zaradi kršitve svobode tiska je bilo vojaško prepovedano - Odmevi ukaza gen. Aireya - Kljub dokazom še vedno vztrajajo na zanikanju dejstev - Protestne stavke

Vest o tridesetdnevni prepovedi «l'Unità» je izzvala veliko ogorčenje med tržaškim demokratičnim prebivalstvom. Celo reakcionarna politična javnost je bila prisiljena zaradi pritiska njenih množic zavzeti stališče proti nezaslišanemu ukrepu gen. Aireya.

Iz vseh tovarn, celic, krožkov so bila poslana v Milan na uredništvo «l'Unità» pisma, ki so izražala bratsko solidarnost tržaških demokratičnih množic z glasilom KPI in zahvalo za takojšnjo pomoč bratske KPI tržaškemu ljudskemu pokretu, ko je bila poslana in v 24 urah organizirana tržaška izdaja glasila milanske federacije KPI, «Voce Comunista». Prav tako so tovarne, celice, krožki in odbori vseh drugih demokratičnih organizacij poslali protestna pisma in resolucije gen. Aireyu in Vojaški upravi zaradi tega ukrepa, ki je naperjen proti silam miru in demokracije v Trstu.

V četrtek, petek in soboto pretekla tedna je delegacija KP, vseh demokratičnih organizacij, sindikatov in komunističnih svetovalcev urgirala razgovor z generalom Aireyem, da dobi pojasnila glede prepovedi. V soboto je gen. Airey s cinično naglico, kar se prej nikoli ni zgodilo, odgovoril, da je razgovor «nepotreben».

V začetku tega tedna pa so stopile v polurne stavke razne tovarne. V stavkah so sodelovali tudi delavci Delavske zbornice, ki je bila prisiljena zavzeti stališče v prid uslužbencev RASC.

Kakor je znano, se je vsa stvar razvila zaradi odpusta, aretacije in pretepa nekaterih šoferjev, ki delajo za britanske edinice v RASC. Tiskovni urad ZVU skuša dokazati, da je «l'Unità» pisala neresnico o dogodku in da ni bilo nobenega pretepa s strani britanskih policistov. Sobotna številka «Voce Comunista» pa je objavila vrsto neovrgljivih dokazov, s katerimi je bilo potrjeno, da so bili trije šoferji pretepeni in da so se morali zateči k zdravljenju.

Poleg tega je Vojaška uprava tožila titovska lista «Primorskega dnevnika» in «Corriere di Trieste». Tudi ta tožba proti titovskim listom je rešen poskus, da se vnese zmešnjavo med demokratičnimi množicami in da se nekako povrne zaupanje ljudstva dvema listoma, ki sta med ljudstvom popolnoma razkrinkana kot beograjski trobili in najnevarnejša agenta imperializma.

Kljub vsemu pa moramo poudariti, da je bila «l'Unità» prepovedana, ne da bi ji nudili možnosti zagovora, medtem ko «Primorski» in «Corriere» še vedno izhajata in imata v te samo tožbo. Jasno je, da bi bilo zelo koristno za imperialiste, italijanske in slovenske šoviniste ter za titovske naciste dejstvo, da tržaške delavske in demokratične množice ne bi za mesec dni imele svojega lista, kar bi — po njihovih računih — omogočilo vnašanje politične zmešnjave.

V tem so se krepko zmotili, ker naše ljudstvo ni ostalo niti ene ure brez svojega dnevnika in zaradi tega se moramo predvsem zahvaliti bratski KPI, ki je ponovno in tokrat na najbolj otipljivi način dokazala svojo internacionalistično solidarnost do našega pokreta. Imperialistični in šovinistični računi so se skrhali, da so celo šovinistični krogi morali priznati «gorostasnost» ukrepa in grajati «neonkan» način prepovedi.

V resnici so se imperialisti in šovinisti prestrašili tega koraka in posega gnezda, ki ga je ukrep povzročil ne samo v našem mestu — kar jih ne bi kolikor toliko brigalo — marveč in predvsem izven našega ozemlja, v svetu. Toda kljub temu niso storili niti koraka proti «Giornale» in «Ultimissime», ki sta prav tako objavila vest o pretepu šoferjev, kakor «l'Unità».

Na procesu proti titovskemu listu «Primorskemu dnevniku» je sodišče prav tako dokazalo, da še vedno vztraja; kljub dokazom, na stališču, da na sedežu britanske vojaške policije ni bilo pretepa. Upravičeno se moramo vprašati, če so morda dokazi prešli v pozabljenost, ko se gre za katero koli kritiko našim okupacijskim edinicam. Tega nismo še nikoli bili navajeni v Trstu, če izvzamemo neko zelo črno in še ne pozabljeno dobo, proti kateri so se prav tako borili i angleški i ameriški vojaki, kakor se je borilo naše ljudstvo. Zapiranje oči pred dejstvi je najbolj gorostasni način zapostavljanja. Če smo prišli do tega, kaj si moremo čakati od bodočnosti? Ali nam je to porok za tolikokrat in toliko časa na vse večne razbobnane «štiri svobode», o katerih ni bilo do sedaj ne duha ne sluha? (Iz razumljivih tehničnih razlogov nismo mogli objaviti zaključka procesa proti «Primorskemu dnevniku»).

Toda prepovedi «l'Unità», vesti o «nepotrebnem» razgovoru z gen. Aireyem, preziranju dokazov glede pretepa na sedežu britanske policije se je pridružila še neka druga prepoved, ki na potrjuje, kako nas stiska sedanja «zaupna» okupacija. Komunistična partija je pred dnevi redno vložila prošnjo za protestno zborovanje zaradi prepovedi lista «l'Unità», ki bi bilo moralo biti včeraj na Garibaldijevem trgu. Poleg tega je tudi vložila prošnja za tiskanje lepakov in letakov, ki bi vsebovali ukaz gen. Aireya in primeren komentar. Gospod polk. Richardson je osebno sporočil predstavniku KP, da je protestno zborovanje «prepovedano» in da je prav tako «prepovedano» tiskanje lepakov.

Sedaj nam je torej jasno, kdo je preganjan in kako je preganjan. S prepovedjo lista «l'Unità» je bilo grobo kršena svoboda tiska. Toda to še ni vse. S prepovedjo protestnega zborovanja je bila prav tako grobo kršena tudi svoboda zborovanja.

Bolj kot kdaj koli se torej danes postavlja vprašanje demokratičnih svoboščin, ki jih nismo nikoli v polni meri uživali. Kratiti so nam začeli celo one omenjene svoboščine, ki so nam jih po «vojaško» darovali.

Vprašanje demokratičnih svoboščin se ne tiče več samo demokratov in komunistov, marveč se tiče vseh poštenih tržaških meščanov. S temi ukrepi je bila postavljena v nevarnost svoboda tiska in zborovanja vseh Tržačanov brez ideološke, verske ali narodnostne razlike. Ne smemo dopuščati, da nam bi kratili one pravice, ki so nam bile — čeprav vojaško — dane.

Na novo postavljamo vprašanje, da je prišel čas ukinjenja vseh vojaških omejitev, ki predstavljajo štiri leta po zaključku vojne in dve leti po ratifikaciji mirovne pogodbe pravi anahronizem. Na novo postavljamo vprašanje ugodne rešitve demokratičnih zahtev po vzpostavitvi onih svoboščin, ki jih niti v Degasperijevi Italiji in Schumanovi Franciji ne kratijo.

Nočemo živeti v brezpravju. Nočemo na vsakem svojem koraku čutiti težke roke vojaške okupacije in njenih vojaških zakonov. Ukiniti je treba ves vojaški obtežilni aparat, ki iz razumljivih vzrokov otežuje življenje naših ljudi in ki nas postavlja v položaj najnižje kategorije kolonij, kar je v pobožnih željah imperialistov.

Zahtevamo naj nam vsaj vrnejo one svoboščine, ki smo jih uživali za časa volivne kampanje in ki niso predstavljale «višoke demokracije» ki pa predstavljajo korak naprej k normalizaciji našega življenja.

Opozarjamo naše ljudi, da ne smemo več dopuščati takih kretenj, ker bi vsako popuščanje pomenilo uzakonitev brezpravja. Mislimo, da bo Vojaška uprava upoštevala te naše upravičene in svete zahteve.

-::-

Proti Scelbovi policiji

Protesti delavcev v Milanu

V milanskem predmestju Sesto je prišlo v ponedeljek po krivdi Scelbove policije do velikanskih demonstracij, ki so zahtevale med delavstvom 12 ranjenih s strelnim orožjem, več desetin s kiji ter 17 aretiranih.

Delegacija okrog 100 delavcev je v ponedeljek ob 9 uri odšla proti ravnateljstvu podjetja «Brede», da bi zahtevala razširitev podpor tudi na one delavce, ki jih nameravajo odpustiti, ker je «Breda» zaradi maršalizacije italijanske industrije v postopni likvidaciji. Namesto pa, da bi Baldassare, ki ima v rokah likvidacijo podjetja, sprejel delavsko odposlanstvo, je smatral za primernejše, da pozove Scelbovo policijo, ki je pričakala delegacijo ter jo neusmiljeno premlatila. Tudi druga delegacija, ki je bila namenjena k ravnatelju, je bila napadena.

Ta brutalen napad je izzval med prebivalstvom Sesta val protestov in ogorčenja. Tedaj pa je pridrvelo na kamionih in avtoblindah s strojnicami policijsko ojačenje. Začeli so živinsko pretepati in streljati z mitrami. Delavstvo je odgovorilo na divjanje klero-fašistične policije s tem, da se je zabarikadiralo na cesti ter s protinapadi pognalo policijo v beg. Nato so se zbrali vsi prebivalci Sesta na veliko protestno zborovanje.

V znak protesta je delavstvo Milana napovedalo splošno stavko za torek od 9—12 ure, ki je uspela popolnoma kompaktno. Delavstvo je v povorkah, z zastavami ter napisi, korakalo proti zbornemu mestu na Korzu, kjer se je zbralo nad stotisoč ljudi na protestno zborovanje.

CGIL je zaradi tega surovega napada Scelbove policije proti delavstvu ter zaradi likvidacije podjetja «Brede» vložila oster protest pri vladi.

POZDRAVI II. kongresu KP

II. kongres Komunistične partije STO, ki bo začel 16. t. m., je prejel pozdrave Centralnega komiteta KP Anglije in Avstrije. Prvi pozdrav je podpisal generalni sekretar KP Anglije, tov. Pollitt, drugi pozdrav pa nosi podpis tov. Johana Kopleniga

Tov. Blažina po radiu Budimpešta

V sredo zveer ob 22.15 je govoril na radiooddajni postaji Budimpešte tov. Angel Blažina, predsednik Zveze antifašistične mladine STO in član Tajništva Osvobodilne fronte.

TEKMOVANJE JE V POLNEM TEKU

Bitka med Sv. Jakobom in Miljami - Tov. Kavalič iz Škednja daruje plačo treh delovnih dni za tiskovni sklad - Sv. Ivan je postal "novator" - Kdo "drnjoha"? - Posledice članka o Dolini

V ponedeljek je pridrajsal v uredništvo možakar z zavihanimi rokavi. Mislili smo, da jih je imel zavihane, ker mu je vroče, a takoj smo opazili, da ima zelo. . . pretepaške namene. «Kdo je napisal članek «In Dolina? Ah, Dolina?». Spogledali smo se in ta vrag od našega glavnega urednika, ki je vrhu vsega tudi hudoben, je s prstom pokazal name.

Uro pozneje so me našli v stranišču, kjer sem si pral obraz. Rekli so mi, da sem popolnoma drugačen in da me je olepšal.

Vsekakor se je torej dolinska avantura končala zelo slabo zame in še danes ne vem, zakaj me je pretepel. Morda zaradi prevoznih sredstev. Toda bi bilo boljše, da bi šel na sedež neke znane avtobusne tvrdke, ki je tako lepo opravljala svojo službo. No, konec! Pika z Dolino! Avtobusni tvrdki nakljub je bilo na tisoče in tisoče naših ljudi in to boli marsikoga, kakor bolijo pisca podplute, ki mi jih je napravil oni, oni. . .

—o—

Naši ljudje so se razjezili in so se hudobno začeli obmetavati z raznimi številkami, ki nam povedo več kakor vsako čvekanje. Najboljše je, če začnemo s prvim okrajem.

1. okraj bo nabral 250.000 lir; 2. okraj prav tako 250.000 lir, tovariši pristaniški delavci, ki so v resnici prvi v vsaki taki akciji, bodo zbrali 60.000 lir poleg tedenskih 40 tisoč; v 3. okraju bodo nabrali 200 tisoč lir: Pečar 25.000, Pisoni 25.000, Dreher 30.000, Skoljet 30.000, VOM 40.000 in Acegat 50.000, vsak kulturni krožek ali prosvetno društvo bo organiziralo veselico za mesec tiska; 4. okraj pa si je zadal nalogo, da bo nabral najmanj 270.000 lir in je istočasno določil akcije za širjenje listov «Voce Comunista», «Delo» in «Lavoratore»; 5. okraj je pač v tekmovanju z Miljami in si je zadal nalogo, da bo nabral 315 tisoč lir; sekcija Sv. Jakoba 100.000, sekcija Pončane 70.000, sekcija Magdalene 70.000, Zadruge 15.000, konopljarna 5.000, Gaslini 5.000, povišali so tudi razprodajo časopisov; 6. okraj, o katerem smo že pretekli teden pisali, je določil, naslednje veselice: 18. pri Sv. Ani in na Kolonkovcu; 7. okraj se je obvezal za 95.000 lir: Sv. Ivan 35.000, Podlonjer 15.000, Sv. Alojz 25.000, Lonjer 6.000, Faccanoni 2.000, nova cesta 3.000, bolnišnica 5000, prav tako je ta okraj razvil veliko aktivnost za širjenje listov, tako da je določil tovariše, ki se bodo zanimali za dostavljanje listov demokratom, 8. okraj bo nabral 70.000 lir in bo prav tako razvil širjenje listo po vzgledu 7. okraja, poleg tega pa bo vsaka celica organizirala veselico in koncert v Barkovljah; 9. okraj se je obvezal za 50.000 lir: Općine 25.000, Prosek-Kontovel 10.000, rdeče Trebče 5000, Padriče 2000, Gropada 2000, Bazovica 1000, Brišči 1000, Mali Repen 1000, Veliki Repen 1000, Konkonel 1000, Bane 1000, poleg tega pa bo organiziral dve veselici na Proseku in Općinah; dolinski okraj bo nabral 30 tisoč lir, 18. t. m. bo velika okrajna veselica v Ricmanjih; miljski okraj bo nabral 300.000 lir, veselico bodo 18. v Čamporah, Hrvatinih, 25., Božičih 11., v Plavijah je že bila.

Nabrežinski okraj še vedno «drnjoha». Iz tega ne bo nič dragi moji. Sramote ne trpimo. Postavite se na noge in možko udarite, da se bo vse razletelo!

—o—

Poleg vsega tega pa je tov. Kavalič Remidžo iz Škednja daroval za mesec komunističnega in demokratičnega tiska z znesek treh delovnih dni: 3000 lir. Čestitamo. Naj bo za vzor vsem. Prav tako so člani tajništva celice ILVE odločili, da bodo darovali tisku vsak po pol delovnega dneva. Tako naprej!

—o—

Sedaj pa pridejo. . . bombončki.

Odbor za organizacijo «Meseca komunističnega in demokratičnega tiska» je razpisal tekmovanje med okraji, celicami in tovariši za širjenje listov in nabiranje prispevkov.

Nagrade: deset knjik Marksistične literature okraju, ki bo razprodal največje število izvodov «Voce Comunista», «Dela», «Lavoratore».

Vse letnice «Calendario del popolo» celici, ki bo izpolnila navedene pogoje.

Brezplačno potovanje v Firenze na veliko veselico Unità tovarišu, ki bo razprodal največje število izvodov «Voce Comunista»; «Možko obleko tovarišu, ki bo razprodal največje število izvodov «Dela» in «Lavoratore»; srebrno medaljo in 4 bronastih z diplomo celici, ki bo prodala največ izvodov «Vie Nuove» bronaste z diplomo celici, ki bo v primeri s člani KP nabral največ prispevkov; Leninova in Stalinova dela celici, ki bo v primeri z vpisanimi člani nabrala največ prispevkov. Tekmovanje traja do 30. septembra.

Zato: Naprej, tovariši, nagrade vas lepo čakajo. Sedaj storite svojo dolžnost.

Jutri, 11. septembra ob 15. uri bo v Bazovici

SPOMINSKA SVEČANOST V POČASTITEV BAZOVSKIH ŽRTEV

Ob 15 uri se bo pred cerkvijo sestavila povorka, ki bo šla na kraj ustrelitve, kjer bosta govorila tovarišica

Marija Bernetič

in tov.

L. Gasparini

Predseduje tov.

Karlo Bernetič

Ob 17. uri bo pred gradiliščem bazovskega Ljudskega doma spominska kulturna prireditev, ki se je bodo udeležili: Godba Rinaldi, pevski zbori iz Saleža in Zgonika, Rota, Sv. Križa, Podlonjerja, Ricmanj, Trebč, dramska skupina z Općin. Recitirajo tovariši: Justo Košuta, Aleksej Gerlanc, Zora Jugova in drugi. Nato bo skupen nastop združenih pevskih zborov.

Prevozna sredstva: Redni avtobusi iz avtobusne postaje ob 12,3 in 15. Dve tvrdki sta zagotovili, da bo od 13. dalje vozilo iz trga Barriere 6 avtobusov. Prav tako je tudi avtobus «L», ki vozi do Katinare.

Da dostojno počastimo štiri bazovske mučenike, udeležimo se vsi spominske proslave, ki bo v znaku borbe za naše teptane demokratične svoboščine.

Tajništvo KPI je poslalo brzojavko, da pošlje na proslavo bazovskih žrtev svojega predstavnika tov. G. PESEJA, odlikovanega z zlato kolajno za partizanske zasluge.

JUGOSLOVANSKO ZUNANJO POLITIKO VODIJO AMERIKANCI

"POMOČ TITU JE MUNICIJA PROTI KOMUNIZMU"

Kampanja provokatorskih vesti proti ZSSR je le krinka za dobavo orožja izdajalski kliki - Prvi obrok dolarskega posojila Titu - Ko beograjska vlada odpoveduje dogovore s SZ, se z Anglijo tajno pogaja

Razvoj jugoslovanske zunanje politike kaže iz dneva v dan jasneje, da je izdajstvo beograjske vlade obrodilo obilen sad — ameriškim imperialistom. Spretno izrabljajoč to izdajstvo vse bolj usužnjujejo Jugoslavijo na gospodarskem in političnem polju ter jo izrabljajo za svoje vojnohujskaške manevre. Izdajalec Tito je po mnenju ameriških političnih krogov, danes najbolj poslužno orodje imperialistične ofenzive proti Sovjetski zvezi; kajti brezupno gospodarsko stanje, v katero je trockistična klika spravila Jugoslavijo, predaja državo na milost in nemilost ameriškim trustom.

Kljub Titovim nedavnim izjavam, da ne bo dal nobenih političnih koncesij imperialistom v zameno za posojilo v višini 250 milijonov dolarjev, kaže razvoj dogodkov prav obratno. Poročali smo že, da so pri sestavi not beograjski vladi ZSSR sodelovali poslaniki zapadnih držav. Sedaj pa hočejo ameriški in angleški imperialisti še korak naprej. Njihov namen je, pripraviti Tita do tega, da bi spravil spor s Sovjetsko zvezo preko Organizacije združenih narodov, ki bo kmalu začela zasedati. V ta namen so zlasti ameriške časopisne agencije sprožile silovito gonjo laži in provokacij, po katerih naj bi Sovjetska zveza tudi vojaško ogražala Jugoslavijo. Tako so vrgle v svet popolnoma izmišljeno vest, da se je pet sovjetskih oklopnih divizij razmestilo v loku od Timisoare v Rumuniji do Mohača na Madžarskem t. j. ob jugoslovanski meji. Po teh vesteh naj bi Rusi v pomoč divizijam privedli tudi potrebno število bombnikov in drugega orožja za napad na Jugoslavijo. Te novice so reakcionarne agencije po lastnem zatrdilu dobile v posebnih vojaških krogih» (pri specialistih za mrzlo vojno - op. ur.). Neglede na to da so te informacije očividno izmišljene, sta rumunska in madžarska časopisna agencija demantirali kot navadno provokacijo.

Namen takih in podobnih vesti, katere tudi tukajšnje reakcionarno časopisje od «Demokracije» pa do «Ultimissime» s posebnim zadoščenjem prinašajo, je v današnjem položaju očividen. Predvsem hočejo imperialistični krogi čimbolj izrabiti svoje hlapce, ki sede v beograjski vladi, za gonjo proti Sovjetski zvezi. Prva akcija, ki jo imperialisti nameravajo je že omenjena obtožba, ki naj bi jo Titova vlada vložila pri Varnostnem svetu OZN. Po poročilu «New-York Times», je britanska vlada uradno vprašala beograjsko, kakšno bi bilo njeno zadržanje, če bi njen spor s Sovjetsko zvezo prišel pred OZN. To vprašanje pomeni jasen namig Velike Britanije za veliko politično gonjo, ki jo hočejo zapadni imperialisti poslužujoč se svojih hlapcev sprožiti tudi na najvišjem mednarodnem forumu.

Ta provokatorska gonja izmišljenih vesti o nevarnosti oboroženega napada Sovjetske zveze proti Jugoslaviji, pa ima poleg drugega tudi namen prepričati ameriške poslance in senatorje, da bi glasovali za kredite, namenjene oborožitvi držav atlantskega pakta in zlasti še Jugoslaviji. Kajti mnogo članov Kongresa ZDA se boji, da ne bi orožja, poslanega Titovi kliki, dobili kot na Kitajskem v roke komunisti, ki beograjska vlada zaprosila že pred so zvesti Moskvi. Za to orožje je časom v Londonu in Washingtonu. Med drugim je zaprosila za lahke tanke, motorna vozila ter lahko strelno orožje.

Imperialistični krogi imajo danes lahko delo, da si do kraja usužnjijo svoje že itak zveste hlapce. Obljubljeno mednarodno posojilo ameriške Import-eksport banke je tista vaba, ki je omehčala kolena «doslednim» beograjskim politikom. Posebna komisija navedene banke je v glavnem že pregledala «garancije» t. j. rudnike in tovarne, ki naj bi jamčile kritje posojila. Komisija je poslala v Washington svoje prvo poročilo, v katerem priporočajo odobritev prvega obroka posojila v znesku 25 milijonov dolarjev, kakor je zaprosila beograjska vlada. Predlog te komisije je tudi v ameriških vladnih krogih naletel na ugoden odziv, kar kaže izjava odgovornega funkcionarja zunanjega ministrstva ZDA: «Pomoč, ki jo mi dajemo Titu predstavlja municijo v trdi borbi proti komunizmu.»

Hinavske Titove izjave, da za posojilo ne daje političnih koncesij imperialistom, postavlja na laž tudi odpoved sovjetsko-jugoslovanskega dogovora o pomorskem in zračnem prometu s strani beograjske vlade. Na ta način skušajo imperialisti izriniti vsakršen gospodarski in političen vpliv Sovjetske zveze v Jugoslaviji. Istočasno je izdajalska vlada vložila tudi protest zaradi domnevnih kršitev mednarodnih dogovorov glede plovbe po Donavi.

V Beogradu so v teku tajni razgovori med angleškimi in jugoslovanskimi gospodarskimi predstavniki za sklenitev nove trgovinske pogodbe za dobo petih let in v višini ene do poldruge milijarde dolarjev, to pogodbo naj bi dobivala Jugoslavija predvsem industrijsko opremo, surovine in drugo blago. Ker pa nima v zameno dati dovolj svojega blaga ali pa tujih valut, je jasno da bo morala zopet zastaviti svoja naravna bogastva in tovarne, kakor tudi nuditi še nove politične koncesije. Edina politična koncesijo, ki jo pa titovcem nudijo imperialisti pa je ta, da so Degasperiju prepovedali spravljati vprašanje Trsta pred OZN, ker bi v tem trenutku «mogla škoditi omajanemu Titovemu položaju v Jugoslaviji».

Vedno bolj narašča namreč odpor jugoslovanskega ljudstva proti izdajalski vladi, zlasti še sedaj, ko se je po vsej državi reorganizirala nova stalinska Partija. Bivši jugoslovanski poslanik v Bukarešti tov. Radoje Golubović je o tem vedno naraščajočem odporu napisal v «Pravdi» članek, v katerem ugotavlja, da se je pod vodstvom nove Partije že začel v Jugoslaviji oborožen odpor proti izdajalskem socializma. Tudi list «Za trajen mir» piše, da so vse vesti o vojnih pripravah SZ proti Jugoslaviji navadna provokacija in da se bo jugoslovansko ljudstvo iz lastnih moči otreslo svojih rabljev.

Zadnja številka glasila Informacijskega urada «Za trajen mir in ljudsko demokracijo objavlja uvodnik, ki obravnava fašistiziranje Jugoslavije in nacistične metode Titove klike. Zaradi njegove zanimivosti ga bomo v celoti objavili v svoji prihodnji številki.

-::-

Po vstaji v Hunanu

Nacionalistična Kitajska je v popolnem razkroju

V provinciji Hunan, ki leži med Birmanijo in bivšo prestolnico Kitajske Cungkingom, so se uprle ter prestopile na stran osvobodilne vojske tri nacionalistične armade pod poveljstvom generala Luhana, generalnega guvernerja province Hunan. S tem so nacionalistične čete popolnoma odrezane od edine ceste, ki vodi v Birmanijo in po kateri bi se mogle po porazu umakniti. Armade Luhana so istočasno napadle armado nacionalističnega generala Jučena, katero je poslal Čangkajšek pred časom, ker je že sumil guvernerja nezvestobe Nacionalistična vojska se je morala umakniti proti jugu.

Dve armadi pod poveljstvom generala Liu po Cena sta iz jugozahodnega Hunana vdrli v provinco Kvantung ter prodirata ob podpori topništva proti Kantonu. Armada, ki prodira ob obali je prispela do zadnjega oporišča nacionalistov pred Kantonom, pristanišča Amoja, 140 km od prestolnice. Pričakujejo, da se bo tu vnela silovita in verjetno odločilna bitka za Kanton.

PO VZORU BIDOVCA, MARUŠIČA, MILOŠA IN VALENČIČA

Bazovica nam je kažipot v borbi za naše teptane pravice

V torek je bila na pokopališču Sv. Ane spominska svečanost v počastitev štirih mučenikov: Bidovca, Marušiča, Miloša in Valenčiča. Na grobu, ob prisotnosti delegacij iz vseh mestnih in podeželskih okrajev sta govorila in počastila spomin štirih žrtev tovariša Ferlan in Slavec. Delegacije so položile na grobove več vencev.

Jutri pa bo v Bazovici velika spominska proslava, ki se je bodo udeležili naši ljudje, da se oddolžijo velikemu spominu protifašističnih žrtev, ki so padle v boju proti raznarodovalnemu in protiljudskemu režimu.

Toliko večja bo udeležba naših ljudi, ker danes bolj kot kdaj koli prej po vojni predstavljajo v nevarnost pridobitve narodno osvobodilne vojne.

Bidovec, Marušič, Miloš, Valenčič so padli pod fašističnimi svinčenkami, ker so ljubili svoje ljudstvo in njegovo teptano svobodo in so bili predhodniki velikega osvobodilnega boja, ki se ga je množično udeležilo vse naše slovensko in italijansko ljudstvo. Štirje mučeniki so predhodniki onega nezlomljivega slovansko italijanskega bratstva, ki je vstrnilo vrste Slovencev in Italijanov in ki predstavlja danes največjo nevarnost za imperialiste in njihove vojnohujskaške načrte.

Počastili bomo spomin bazoviških žrtev v znaku poostrene borbe za izvojevanje onih človečanskih in demokratičnih pravic, ki nam jih imperialisti in njihovi titovski ter degasperijevi hlapci kratijo.

Prav tako, ko so se oni borili proti fašizmu za pravice svojega ljudstva, moramo tudi mi danes, 4 leta po končani vojni, poostriti svojo borbo za izvojevanje onih pravic, ki jih več ali man uživajo skoro vsi narodi na svetu in ki jih mi ne uživamo, ker smo še vedno podrejeni vojaški okupaciji, vojaškim zakonom, vojaškim sodiščem in vojaški upravi.

Postavlja se danes vprašanje svobode tiska, združevanja, izražanja, brez katere je nemogoče trditi, da živimo v demokratičnem ozračju, niti ne v ozračju zapadne «demokracije», ki kljub vsemu vsaj navidezno dopušča nekaj demokratičnih svoboščin.

Bidovec, Marušič, Miloš in Valenčič naj nam bodo svetli vzor v borbi, ki jo moramo voditi za naše najosnovnejše človečanske pravice.

Zato pojdimo vsi na Bazovico, da dokažemo okupatorjem svojo odločno voljo boriti se za pravice, ki nam pripadajo in za katere smo se tako krvavo borili proti fašizmu tudi na njihovi strani.

Letošnja proslava v Bazovici naj bo etapa v tej naši borbi, v kateri moramo zmagati, a ne bomo zopet podrejeni brezpravju, krivicam, teroriju.

Vsi na Bazovico! Dokažimo tudi na Bazovici, kakor smo dokazali preteklo nedeljo v Dolini, da smo nepremagljiva sila, ki je ne bo mogel nihče zlomiti s svojimi vojaškimi ali policijskimi ukrepi!

Prosvetno Društvo v Rocolu priredi drevi ob 20. uri komemoracijo Franja Marušiča. Na sporedu je poleg spominskih govorov tudi pester kulturni spored. Pridite v obilnem številu.

TUDI V TRSTU IN MILJAH naj bo slovenščina uradna

Pismo miljskih komunističnih svetovalcev VU

Kot je znano, je Vojaška uprava pred časom izdala odlok, da se v nabrežinski, zgoniški, repentabrski in dolinski občini more uradno občevati v slovenskem jeziku. Odlok je nepravičen, ker zahteva kljub vsemu, da morejo biti vse uradne listine napisane v italijanščini, kar je anahronizem za občine, ki so kompaktno slovenske.

Kljub temu pa Vojaška uprava vztraja v svoji zmoti glede miljske in tržaške občine. Zaradi tega so komunistični svetovalci miljske občine naslovili na VU pismo, v katerem zahtevajo, naj se odlok razširi tudi na miljsko občino, kjer je veliko število Slovencev, katerih narodnostne pravice brani vprav skupina komunističnih svetovalcev.

Zahteva miljskih komunističnih svetovalcev ni samo upravičena, marveč prevelike važnosti, da jo bi smela Vojaška uprava prezirati.

Slepomišenje v vprašanju dvojezičnosti ni več mogoče. Narodnostne pravice in uradna uporaba materinega jezika so ena izmed največjih pridobitev pretekle vojne, pred katero so bile tako nesramno in barbarsko teptane od nacifašistov. Kdor se upa danes zanikati obstoj desettisočev Slovencev na Tržaškem ozemlju, ni nič drugega kot hlapec ali kruti in po fašizmu smrdeči gospodar.

Prav tako more biti tudi človek, ki se je s svojimi pojmi ustavil v srednjem veku in ne ve, da živi v začetku druge polovice XX. stoletja.

Vsekakor se tudi mi pridružujemo miljskim komunističnim svetovalcem in ne le zahtevamo, da se omenjeni odlok razširi na miljsko občino, marveč tudi in predvsem na tržaško občino, kjer prebiva največ Slovencev področja A Tržaškega ozemlja, kar se nam zdi, da je Vojaška uprava in z njo gen. Airey prepogostoma pozabila.

Zanikati dejstva, ki preveč jasno govore, je nedvomno zelo težko. Kdor uporablja zanikanje teh dejstev je zelo podoben noju, ki skriva glavo pod pesek, da ga ne bi videle druge živali. Upamo, da to ne bo veljalo Vojaški upravi.

Skupina tržaških mladincev, ki so zastopali Trst na svetovnem mladinskem festivalu v Budimpešti.

Da počastimo spomin bazovskih žrtev: jutri 11. t. m. ob 15. vsi v Bazovico!

ČLANEK TOVARIŠA VITTORIA VIDALIJA

KOZMOPOLITIZEM IN NACIONALIZEM

Poslednji sestanek s Krajgherjem, njegovi divji pogledi, Babičeve neumnosti in Marinkove "iznajdbe„ - O poštenosti nekaterih indipendentistov in njihovih še bolj čudnih potih - Protiitalijanska dejanja De Gasperija in Sforze v korist Titovi izdajalski kliki

Nekaj mesecev pred objavo resolucije Informbiroja sem prisostvoval, skupno v drugimi člani Iznega komiteta KP STO sestanku, ki ga je sklical Boris Krajger v neki vili blizu Ljubljane. Na sestanku sta bila prisotna tudi Miha Marinko in Ivan Regent. Takrat sem prvič in zadnjič videl Krajgerja ki je vodil že nekaj let politiko komunističnega pokreta v Trstu.

Na onem sestanku je moral Branko Babič vztrajati na predlogu, da se likvidira Slovansko-italijanska antifašistična Unija kot «Ljudska fronta» ter da se med Slovenci okrepi OF, a za italijanski sektor, da se ustvari neka vrsta italijanske demokratične fronte s priključitvijo «indipendentistov» in drugih strank, ki bi bile po potrebi fabricirane. Jaz in drugi tovariši smo predlog osmešili tako, da je Krajger raje prekinil diskusijo in obtožil Babiča, da postavlja predloge, ki niso dozoreli!

Misli Krajgerja, ki jih je prinesel v diskusiji, predno je opustil predlog Babiča, so zelo poučne. On je razvil «tezo o visoki politiki» in nakazal, da je treba v Trstu podpirati tri rešitve, tri predloge hkrati, ne da bi se oziral, če so si v nasprotju. S Slovenci je treba vztrajati na priključitvi Trsta Jugoslaviji, z Italijani je treba priznavati italijanski značaj Trsta, a z indipendentisti je treba podpirati Svobodno tržaško ozemlje. Ob določenem trenutku je posegel v diskusijo Marinko, ki je rekel, da je med Italijani v Trstu potrebno razviti «lokalni nacionalizem».

Spominjam se, da sem se pričel smejati na že nekoliko nesramen način ter se norčeval iz «ugotovitev» Marinka, tako da so padli po meni divji pogledi Krajgerja. Marinko ni bil rekel nič novega. Vsa politika KP Trsta, ki jo je vodil Krajger in bil za njo odgovorem pred CK KP Slovenije ter pred Centralnim komitetom KP Jugoslavije vsa ta politika je bila usmerjena, da naredi iz Slovencev dobre nacionaliste, v prvi vrsti protiitalijanske. Krajger in njegova agenta, tajna člana CK KP Slovenije Babič in Uršič, so morali vzdrževati mišljenje o **superiornosti** Slovencev nad italijani ter o prirodni pravici Slovencev, da vodijo Italijane. Vsaka oseba, ki je bila preveč navezana na internacionalizem, bodisi Slovenec ali Italijan, je bila takoj odstranjena iz odgovornih mest ali se ji je preprečevalo, da vrši svojo nalogo. Največjo pomoč in skrb se je moralo posvetiti «Corriere di Trieste» in «indipendentistom». Zato ni mogel «Lavoratore» izhajati zjutraj in se je storilo vse, da se zmanjša njegova izdaja. Stroga direktiva je bila: prikazati, da je vse tisto, kar je italijansko fašistično, revno, naravnost mizerno; iz Tržačanov italijanske narodnosti naj bi se naredilo proti-italijanske kozmopolite. Do gotove mere je titovska klika uspela v svojih načrtih.

To linijo so izvajali že tekom narodnoosvobodilne borbe.

Kaj je hotel Marinko povedati, ko je govoril o «lokalnem nacionalizmu»? Njegovi zastavonoše so bili tipi kot Sporer, nekateri (socialisti» in nekateri iz one skupine «Blocco Triestino», ki je bil produciran v Angliji. Marinko je dobro vedel, da ljudje kot Sporer, Gian piccoli ali Cergoli nimajo nobene antifašistične preteklosti. Isti «lokalni nacionalisti», ki so bili tekom avstrijskega gospodstva avstrijakanti, za časa fašizma fašisti, za časa narodno-osvobodilne vojne Nemci, so danes prijateljsko naklonjeni titovcem ali Anglo-Američanom. Oni se vedno prilagode okupatorju in njihov «lokalni patriotizem» je bil vedno žepni patriotizem. Brez ideala in brez vsake vere so, nobena doktrina ali ideja ni bila nikoli temelj njihovega političnega mišljenja. Njihova (filozofija» se je vedno zgostila v geslu. «Denar je brez duha». Če prerešetamo njihovo politično in moralno biografijo, njihovo preteklost in njihovo sedanje stališče, bomo imeli jasne pojme, kaj se pravi biti kozmopolit, kot je to posebno dobro karakteriziral Bjelinski.

Danes je kozmopolitizem ideologija tistih, ki hočejo svetovno gospodstvo, to je ideologija velikih ameriških monopolistov in njihovih posrednih ali neposrednih, prikritih ali odkritih hlapcev.

Sporer in tovarišija podpirajo Svobodno tržaško ozemlje, ne da bi polagali najmanjše važnosti ali bo njegova vlada desničarska, sredinska ali levičarska. Oni hvalijo Marshallov načrt, podpirajo Atlantski pakt, ki izraža «zgodovinsko vlogo Združenih držav, da dosežejo vojno». Oni so propagandisti «ameriškega načina življenja», za njih je tovarna v ZDA pravo veselje za delavce in ameriška žena najbolj svobodno in najsrečnejša bitje tega sveta. Za nje 1. maj nima nobene važnosti ter podpirajo zato nujnost, da se ustvarijo indipendentistični sindikati, v katerih bi hodili skupno delavci in srednji sloji. V ten sindikatih bi naj proglasili sodelovanje med delavskim razredom in delodajalci Trsta. Ti ljudje zakrivajo socialna in razredna nasprotja, oni se izogibljejo, da bi govorili o dveh sistemih, da bi povzdigovali v nebesa samo enega (kapitalističnega), oni se končno zelo pazijo, da ne bi zatrjevali superiornosti socialističnega sistema.

Da bi zakrili množicam, da je glavni sovražnik anglo-ameriški imperializem, povzdigujejo njegove zasužnjevalne načrte na gospodarskem polju ter njegove vojnohujskaške načrte. Oni sodelujejo pri mrzli vojni, a istočasno širijo sovraštvo, zaničevanje in strah napram Italiji. Oni niso samo proti Italijanom, nego tudi proti Slovencem; oni samo ne morejo tega priznati, ker se boje, da bi jim bile dobrote.

Danes so srečni. Tudi De Gaspeodvzete obilne podpore in druge ri in Sforza, Saragat in Pacciardi ter njihovi prijatelji v Trstu so soglasni. Podpisujejo se trgovinske pogodbe, ki skrivajo nesramne kupčije. Prijateljstvo je tako močno, da se lahko izročajo Titu politični ubežniki. De Gasperi in Sforza vedo dobro, da je Titov režim globoko proti-italijanski, tudi če je prešel na stran zapada. Kot bi bil socialistični režim v Jugoslaviji trdem prijatelj italijanskega naroda, tako je jugoslovanski nacionalistični režim, ki ga podpira anglo-ameriški imperializem, njegov najbližji in najnevarnejši sovražnik. Toda za De Gasperija in Sforzo je glavni sovražnik komunizem. Borbi proti komunizmu je treba žrtvovati vse, tudi neodvisnost naroda, dostojanstvo in čast njegovih ljudi. Oni niso edini, ki se tako obnašajo pod visokim pokroviteljstvom Vatikana. Vsi voditelji kapitalističnih držav se odrekajo nacionalni suverenosti na račun napadalnih blokov in to nacionalizma in kozmopolitizma, ki delajo pod zastavo meščanskega nacionalizma in kozmopolitizma, ki predstavljata dve plati iste medalje.

Prvič bomo na našem bodočem kongresu diskutirali te probleme. Med nami so tovariši ki so v skrbeh. Hoteli bi počakati drug trenutek. Ne! Jasnost v pogledu teh vprašanj, v pogledu meščanskega nacionalizma in kozmopolitizna, je osnovni pogoj, da uresničimo pravilno marksistično-leninistično politiko. V naši Partiji obstajajo še nerazumevanje in odkloni nacionalistične vrste, v mnogih še prevladuje kozmopolitska miselnost. Sedaj je že minilo 14 mesecev od objave zgodovinske resolucije IU in ne moremo narediti bilance ter določiti perspektiv, ne da bi pogledali jasno v obraz preteklosti, ne da bi prerešetali napak, odkrili vzroke in uporabili zdravilne ukrepe.

VITTORIO VIDALI

Budimpešta v nočni razsvetljavi

Festival mladosti v Budimpešti

Združene sile demokratične mladine bodo preprečile vojnohujskaške načrte imperialistov - Nastop tržaških mladincev v opernem gledališču v Budimpešti - Stiki z albansko, sovjetsko in kitajsko mladino in še marsikaj...

Včeraj zjutraj se je vrnila večja skupina tržaške mladine iz festivala mladine v Budimpešti. Obrnili smo se nanje, jih poiskali, da bi dobili vesti prav od tistih, ki so bili na licu mesta. Prinesli so nam vse svoje navdušenje in mladostni polet.

Na tisoče tak'h razglednic, ki prikazujejo part zansko borbo mladine v Indiji, so poslali demokratični mladinci iz festivala v Budimpešti. Naslovili so jih na Pandit Nehruja in zahtevajo osvoboditev na smrt obsojen h mladih partizanov.

Povzemamo iz njihovega pripovedovanja le najvažnejše:

V Budimpešto so tržaški demokratični mladinci prišli s tednom dni zamude. Že dva dni so jih pričakovali na kolodvoru delegati festivala in madžarske mladine. Ob sprejemu naglasi govornik, da je mladina vsega sveta in tudi madžarska mladina razumela vlogo in pomen borbe demokratične mladine in demokratičnega pokreta Trsta. Dobro jim je tudi razumljiva ter nam dajejo vso svojo solidarnost v naši borbi proti Titovi kliki in njenim razbijaškim akcijam proti demokratičnim silam v Trstu. Da dajo svojim simpatijam materialni izraz, so madžarski mladinci, ob podpori ostalih demokratičnih organizacij, preskrbeli naši mladini brezplačno stanovanje in prehrano ter vožnjo do meje.

V Budimpešti so se naši mladinci srečali z najrazličnejšimi narodi. Velika simpatija jih je družila posebno s sovjetsko, kitajsko in albansko mladino. Naši mladi demokrati so menjavali svoje znake v prvi vrsti z njimi. Mladinci teh treh držav so hoteli s tem dokazati svoje prijateljstvo do mladine Trsta, hoteli so pokazati, da razumejo in odobravajo našo borbo proti imperializmu in njegovim titovskim hlapcem.

Ker so prišli mladinci Trsta s tednom dni zakasnenja je moralo vodstvo Festivala premestiti nastop tržaške mladine, ki je tako nastopila skupno s kolonialno v velikem opernem gledališču Budimpešte. Balet naše mladine je žel prisrčno in dolgotrajno ploskanje.

5 dni so bili naši mladinci v Budimpešti, kjer so prisostvovali najrazličnejšemu programu vsak po svojih željah: plesom, baletom, raznim športnim prireditvam, nogometnim tekmam, kolesarskim tekmam, prireditvam lahke in težke atletike, pevskim nastopom ter razstavi. V vseh mladinskih manifestacijah se je videlo skrbno in dolgotrajno pripravo Dežele ljudske demokracije in predvsem Sovjetska zveza so se izkazale v kvalitetni višini svojih nastopov. To je tudi razumljivo, ker uživajo v teh deželah mladinci vso podporo svojih vlad. Prireditve in nastopi mladine kolonialnih in kapitalističnih dežel ni mogla doseči istih uspehov, ker se je često morala pripravljati na svoje nastope za festival na skrivaj in tudi naskrivoma odpotovati v Budimpešto.

Na velikem zaključnem zborovanju je čital Guy de Boisson prisego v imenu milijonov in milijonov mladincev:

« Mi mladi demokrati, ki smo prišli iz vsega sveta na svetovni festival mladine in študentov v Budimpešto, smo vsi izrazili svojo gorečo voljo srečno živeti v svetu, ki ne bo poznal bede, strahu in vojne. Proglasili smo svoje prepričanje, da bodo naše sile združene z onimi vseh narodov, znale zagotoviti to novo pot.

Predno se bomo ločili, da se vrnemo v naše domovine, smo se združili danes, da sprejmemo v imenu milijonov delavcev vseh narodov in ver slovesno obvezo: prisegamo, da bomo branili mir in preprečili poskuse imperialistov, da bi sprožili novo vojno. Prisegamo, da bomo neprenehoma vodili pravično borbo za narodno enakopravnost in narodne pravice in srečo. Prisegamo, da se bomo povsod borili, da bi naši napori, kot napori vseh delavcev, služili izboljšanju mirnega sožitja narodov in da ne bi obogateli izkoriščevalci, ki pripravljajo novo vojno.

Milijoni naših bratov in sestra so umrli v borbi proti fašizmu, da bi svet spoznal v miru novo demokracijo. Mi, ki smo zvesti tej pravični stvari, ki smo slišali poziv kongresa partizanov miru, pozivamo vso mladino, upanje in bodočnost narodov sveta, da se strne in očisti od kolektivnih umorov svetle poti bodočnosti Prisegamo, da bomo vodili do zmage to sveto borbo za mir in srečo».

Jugoslovanska mladina ni mogla letos sodelovati na festivalu mladine, ker je izdajalska Titova klika privedla Jugoslavijo v tabor imperializma in vodi besno fašistično gonjo proti deželam demokratičnega tabora in sploh proti vsem demokratičnim silam v svetu. Pod temi pogoji najhujšega fašističnega terorja bi bilo nemogoče, da bi prišlo v Budimpešto res demokratično predstavništvo mladine, nego bi poskušala Titova klika tudi festival mladine pokvariti s provokacijami in ga prepresti s svojimi špijoni.

Imperialisti se bore z vsemi svojimi silami proti enotni demokratični fronti mladine, ker vedo, da je ta mladina važen činitelj v borbi za mir in proti vojnohujskaškim in zasužnjevalnim načrtom kapitalizma. Imperialisti poskušajo v prvi vrsti razbiti enotnost demokratičnega pokreta mladine in prikazati, da je na Festivalu v Budimpešti sodelovala le «komunistična mladina». V teh razbijaških načrtih so dobili vsestransko in izdatno pomoč titovcev.

V času, ko se je vršil pregled, parada, vseh mladinskih sil sveta na Festivalu v Budimpešti, izvajajo titovci nekake zbore, takozvane «taborske ognje». Na njih so skrpucali pest špijonov, zločincev in drugih manjvrednih oseb iz tujine, ki jih proglašajo za predstavnike mladine posameznih dežel. Radio London **je ob priliki otvoritve Festivala v Budimpešti na dolgo in široko komentiral titovski «festival», ki se baje vrši (na ta način) na autostradi Beograd-Zagreb. Na njemu da sodelujejo nič manj in nič več kot delegacije iz tujine. Očividno je, da so si hlapci in gospodarji razdelili delo: titovci vršijo provokacije, a imperialisti, jim delajo reklamo.**

V namenu, da zakrijejo svoje poskuse razbijanja mednarodne enotnosti mladine, dvigajo titovci iz polnega grla velik hrup, da je madžarska vlada preprečila njihovo sodelovanje na festivalu v Budimpešti. **Tudi tukaj je priskočil radio London na pomoč svojim varovancem. Kot najmočnejši dokaz, da festival v Budimpešti ni stvar širokega mladinskega pokreta je navajal dejstvo, da niso mogli sodelovati Titovi delegati.** Tako sta se znašla tudi v vprašanju svetovnega demokratičnega pokreta mladine London in Tito na istih položajih: na položajih razbijaštva.

Najlepši primer Titovega sodelovanja s svetovnim imperializmom imamo prav v zvezi s festivalom. Albanska mladina ni mogla dobiti dovoljenja, da preko Jugoslavije doseže Budimpešto in ker jih ga tudi vlada v Ateni ni dala, je morala narediti velik krog z ladjo preko Dardanel, da je lahko prišla na cilj. Porabiti je morala 7 dni za pot. Tako je bilo napram albanski mladini stališče titovcev in monarhofašistov popolnoma enako.

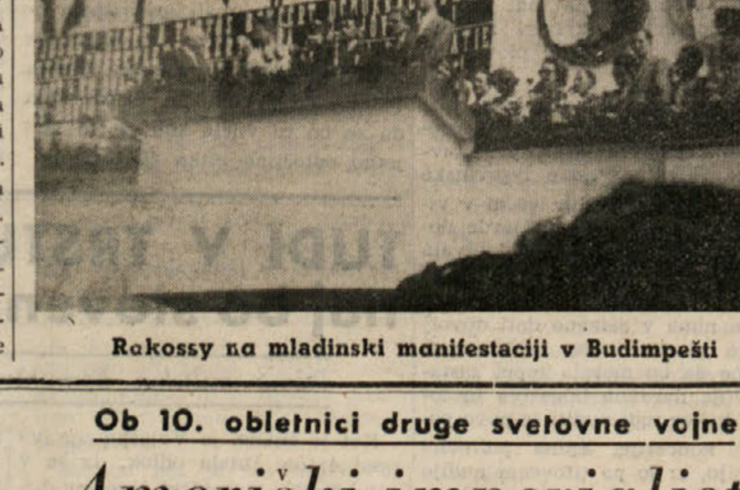

Rakossy na mladinski manifestaciji v Budimpešti

Pridelovanje zelenjave na njivi

Jesen je pred durmi! Kmet se pripravlja, da pospravi zadnje pridelke: pripravlja si posodo v kleti in urejuje shrambo. Obenem pa v duhu že vidi, kako počivata pozimi on in njegova zemlja. Že zdaj pa tudi razmišlja, kako bo kaj z pridelkom koruze in krompirja prihodnje leto. Ne pomisli pa, da bi mogla uspevati na njegovi njivi tudi zelenjava, da bi njegovo delo bilo manj enostransko, a bi si svoje stanje dobrsno popravil. Čas je torej, da se tudi tam, kjer se pridelovanje zelenjave ni še udomačilo, prične zanimati za to zelo važno poljedelsko polje. Pomembno je to predvsem za tiste kmete, ki so v bližini večjih centrov na Tržaškem, kakor sta n. pr. Trst in Milje.

Skoraj vsak kmet lahko razpolaga z večji ali manjši kos svojega ornega polja, ki bi se mogel preurediti v vzoren vrt. Zelenjava, ki bi jo na tem kosu pridelal, bi mu dala mnogo več dobička, kot če bi tukaj gojil koruzo, krompir delenjo ali pa celo, da prostor pusti neizkoriščen. Kmetov trud bi bil v kratkem poplačan zlasti pa pri umnem obdelovanju in pri prvovrstnem pridelovanju. Kmet bi lahko prinašal na trg večkrat tedensko in bi si tako močno izboljšal svoj položaj. Z vrtnarstvom se v večji ali manjši meri lahko bavijo skoraj vsi kmetje na Tržaškem, zlasti oni, ki imajo možnost zalivanja ali namakanja. Oddaljenost od trga pride le malo v poštev, ker enkrat, dvakrat, morda celo večkrat tedensko prinaja skoraj vsak kmet v mesto. S tem seveda ni rečeno, da si bo kmet, ki se dosedaj ni zanimal za vrtnarstvo takoj uredil vrt po vseh prepisih sodobnega vrtnarstva, ker je to nemogoče.

Kljub temu se pa pridelovanje zelenjave v mnogih stvareh razlikuje od pridelovanja drugih poljedelskih rastlin Zelenjavo se navadno prideluje na posebno urejenem in ograjenem zemljišču, na vrtu. Zemljo obdelujemo z navadnim ročnim orodjem: z motiko, lopato, grabljami itd. Obdelovanju zemlje je posvetiti mnogo pozornosti, nič manj pa tudi gnojenju.

Zelenjavo pa lahko pridelamo tudi na njivi na debelo. Sem spada glavnato zelje, ohrovt, karfiola, paprika, kumare, buče, dinje, grah, korenje, repa, paradižniki, čebula in še raznovrstna druga zelenjava, ki na njivi dobro uspeva in dobro rodi.

Vsa opravila pri pridelovanju zelenjave se odnosijo tudi na zelenjavo, ki jo pridelujemo na ornem polju, čeprav se ne izvedejo na vrtnarski način, kakor se dela v vrtu. Ročno vrtno orodje zamenjajo na njivi plug, krana, raznovrstni stroji za odkopanje odgrinjanje ter najmodernejši rezkalni stroji — frezarice (fresatrice). Setev se izvrši z malimi aparati, nekje celo s sejalnimi stroji Mlade sadike ni treba pikirati na vrtnarski način; mesto pikiranja se mladim sadikam s posebnim orodjem, podrežejo glavne korenine kar v zemlji, kar prisili rastlinice, da razvijejo močnejše stranske korenine. Na njivi se zelenjava ne zaliva z zalivalniki, temveč z raznimi namakalnimi napravami, z brizgalnimi, če pa je mogoče, se izvaja namakanje njive. Delo s stroji je) pri pridelovanju zelenjave na njivi tem nujnejši, čim večja je površina ornega polja.

Gnojenje je pri pridelovanju zelenjave enako važno seveda tudi na njivi, ne samo na vrtu. Ker pa obsegajo njive večje površine kot vrtovi, je nujno potrebno racionalno izkoriščati količine hlevaskega in umetnega gnoja, ki so nam na razpolago.

PREGLED TISKA

Radio Beograd... filiala "Glasa Amerike„

Iz Nove Borbe št. 20 povzemamo brez komentarja:

«Glas Amerike» je v svoji oddaji na madžarskem jeziku dne 5. avgusta nastel vse tiste radiooddajne postaje, ki jih priporoča svojim poslušalcem.

Med navedenimi radio-postajami se nahajajo: radio London, glasilo angleških imperialistov, radio Pariz, papeški radio Vatikan, fašistični radio Ankara, radio Beograd in druge radiooddajne postaje, ki so pod kontrolo imperialistov ali njihovih agentur.

Radio Beograd je s svojo protisovjetsko in protiljudsko kampanjo nedvomno zaslužil, da ga ameriški kapitalisti sprejmejo v svoj seznam in priporočijo skupno z Vatikanom, Londonom in Ankaro.

Da bi lahko nemoteno vršil radio Beograd svoj posel so postali celo velikodušni. Nedavno je morala začeti svoje oddaje na isti valovni dolžini kot Beograd nova ameriška radiooddajna postaja v Berlinu. Amerikanci so pa uslišali prošnjo jugoslovanske vlade in niso dovolili, da bi stopila v pogon nova postaja. Popolnoma je razumljivo, da so storili uslugo svojim beograjskim agentom. Zakaj naj končno ena radiooddajna postaja moti drugo, če imata obedve isti program in cilj.

—:—

Kje bodo končale jugoslovanske svinčenke?

«New York Herald Tribune» je predkratkim poskušala prepričati in pregovoriti še nesigurne ameriške veletrgovce in kapitaliste topovi, da naj prodajajo svoj vojni material tudi Titu. Njegov beograjski dopisnik mu piše, «da lahko konča vsaka svinčenka, ki jo pošljejo Titu, samo glavah rdečearmejcev».

Da bi prepričal ameriške kapitaliste mora uporabljati «New York Herald Tribune» popolno jasnost v izražanju. Napram kapitalistom se ne sme pisati in govoriti tiste neumne laži, ki jih trosi Tito med maloštevilne lahkoverne zapeljance, kjer se še postavlja kot popek demokratičnega sveta.

TEDENSKA „BISTRA„ GLAVA

Nekoč je bila majhna dežela Liliputanija. Ta nesrečna dežela je bila zasedena od tujih okupatorskih čet. Kar se je tem zanosilo, to so uganjali z ubogimi Liliputanci. Višek neumnosti in n... pa se je nabral v okupatorskem guvernerju, ker so ga z... napihovali njegovi bogati gospodarji z druge strani morja.

Nekoč so se okupatorjevi vo... in oficirji tako daleč spozabili, da so začeli pretepati tudi nedolžne delavce. Zaradi tega je zavladalo v Liliputaniji veliko ogorčenje, nekem podjetju so delavci celo stopili v stavko.

Zaradi... so ugotovili velike poškodbe na pretepenih Liliputancih in vojaško sodišče je na... tro obsodilo pretepača, okupatorskega oficirja. Niso ga obsodili, ker je pretepal delavce, marveč ker je padla senca na plemenito okupatorsko gospostvo.

Edini, ki je dosledno zagovarjal pravice Liliputancev, je bil ... «hudoben» časopis, ki ga je pisal sam ruski medved.

Tako so se vršila dejanja ... povrstno: nasilje je sledilo nasilju, dokler niso vlili bogati gospodarji svojemu guvernerju ... čistejše, dokedaj še nikjer videne neumnosti. Na glavo se je nekega dne postavil sam plemeniti gospod in kričal na vse grlo nad ubo... rajo: bunke niso bunke, podpluto oko ni podpluto oko, rane niso rane. Nihče še ni bil tepen v ... si «prelepi» domovini. Normalno in običajna hoja Liliputancev je v bodoče edinole z nogami v zraku, kot je začel hoditi plemeniti gospod guverner.

Take in slične stvari je začel uganjati Liliputanski guverner, zato smo se ga spomnili v tem kotičku, kjer bomo objavljali vsak teden najbolj «bistre» glave, ki so kdaj hodile po tej naši zemlji.

Op.: Opozarjamo, da so vse morebitne sličnosti z generalom ...reyem in ZVU ter delavci ... RASC popolnoma slučajne, in nimajo z njimi nobene zveze. ...pozorilo velja zlasti še, če bi hoteli napraviti «Delu» kako sodno razpravo.

Priznali so... hvaležni so... UDB

16. avgusta je prinesla Tanjug vest da je 1416. oseb v zaporih priznalo krivičnost resolucije Informbiroja in da so hvaležni UDB, da jih je «izolirala». V resnici niso samo spoznali jugoslovanski narodi in desettisoči zaprtih komunistov zločinske, fašistične metode rabljev Titove klike . . . ves napredni svet je že spoznal, da je v Jugoslaviji na oblasti skupina pobesnelih fašistov.

Ob 10. obletnici druge svetovne vojne

Ameriški imperialisti so pomagali Hitlerju sprožiti vojno

1. Dali so Hitlerju orožje v roke...

5. novembra je zbral Hitler v državnem tajništvu vojaške voditelje III. Reicha. V prisotnosti ministra za zunanje zadeve jim je izjavil, da je napočila ura uresničenja večnih ciljev zunanje politike: zagotoviti Nemčiji» življenjski prostor». Izvirni zapisnik te konference je bil predložen mednarodnemu vojaškemu sodišču v Nuernbergu. Hitler je v teku konference razložil svoje cilje v naslednjih besedah:

«Življenjski prostor je treba iskati samo v Evropi. Ne gre zato, da bi si podvrgli kak narod, nego da bi se polastili koristnega poljedelskega prostora. Nikoli ni bilo mogoče najti prostora brez lastnika; napadalec se vedno obrača proti lastniku. Tudi nemško vprašanje je mogoče rešiti samo s silo».

S to silo je, po mnenju Hitlerja, Nemčija že razpolagala:

«Oborožitev in priprava vojske, vojne mornarice in letalskih sil . . je v glavnem končana. Naša materialna oprema in oborožitev sta moderni.»

Ameriški monopoli so odločilno pomagali pri obnovi vojnega stroja nemškega imperializma. Schacht, hitlerjevski «finančni čarovnik», ki je imel glavno vlogo posredovalca med Nemčijo in ameriškimi finančni ki, je po drugi svetovni vojni napisal knjigo: «Ureditev računov s Hitlerjem». V tej knjigi zatrjujejo:

«V šestih letih, od 1924 do 1930. je Nemčija dobila kreditov iz tujine, kolikor so jih dobile Združene države v 40 letih pred prvo svetovno vojno.»

Toda niso bile samo ameriške milijarde tiste, ki so obnovile nemško vojaško silo. Sporazumi, sklenjeni med nemškimi in ameriškimi tvrdkami in konzorciji, so prav tako igrali pomembno vlogo.

Važnost pomoči ameriških monopolov hitlerjevskemu vojnemu gospodarstvu, prav posebno očividno v primeru svinčenega tetraetila, ki je najbolj varčno protieksplozivno sredstvo. Uporablja se v vojni industriji. V Združenih državah je monopol za proizvodnjo te snovi v rokah Ethyl Gasoline Corporation, s katero razpolagajo z enakimi pravicami Standard Oil iz New Jerseya in General Motors Dupont. 1935 leta je ta ameriška skupina monopolstov sklenila z nemškim kemičnim trustom I. G. Farbenindustrie pogodbo, na osnovi katere je odstopila Nemcem patent, ki je pripadal Združenim državam. Še tekom vojne je prišla komisija nemških kemičnih specialistov I. G. Farbenindustrie do zaključka, da bi bile brez svinčenega tetraetila «nemogoče moderne vojne metode». Nadalje lahko še beremo v arhivih nemškega kemičnega trusta, da se je A. G. Farbenindustrie

«lahko izognila težavam, ki jih povzroča pripravljanje te snovi, ker smo jo lahko začeli proizvajati, s tem da smo se posluževali in okoristili vseh izkustev, ki so jih nakopičili Amerikanci tekom dolgih let».

Razvidno je samo iz tega, da so ameriški monopoli ogromno doprinesli k ustvarjanju strahovitega vojnega stroja, s katerim se je Hitler odločil izvršiti svoje napadalne načrte.

2. Odobrili so njegove napadalne načrte

5. novembra 1937. je Hitler določil kot prvi cilj za svoj napad sedbo Avstrije in Češkoslovaške. Izjavil je« da sta po vsej verjetnosti Anglija in morda tudi Francija, že molče žrtvovali Češkoslovaško.»

On se ni nikakor motil! Na zelo tajnem sestanku je bilo sklenjeno, da se pristopi k praktičnemu uresničenju roparskih načrtov. Dva tedna pozneje ,točno tistega dne, je posebni odposlanec angleške klike Cliveden, lord Halifax, minister v Chamberlainovi vladi dopustil možnost «izpremememb v evropskem merilu», posebno v vprašanju Avstrije. Češkoslovaške in Gdanska.

Ko je imel privoljenje Anglije, je Hitler mislil, da mora biti tudi v Združenih državah prav tako ugodno ozračje za njegove načrte. Imel je že v tej deželi mogočno podružnico (razne dokazane in tajne centre nemške špijonaže) in vnete pristaše ter prijatelje med voditelji monopolov in nazadnjaškimi politiki. Reakcionarni krogi so hoteli, da izkoristijo gospodarsko krizo, ki je začela 1937. leta, za obširno zunanjo in notranjo politiko. Skupina demokratov in republikancev, ki so tvorili opozicijo proti Roosveltu, je izglasovala v ameriškem kongresu za kon o embargu, ki je prepovedal vsak izvoz orožja zakoniti republikanski vladi Španije. Z druge strani pa so monopoli Amerike preko svojih nemških podružnic dobavljali orožje Franku. Medtem ko so preprečevali preskrbljanje zakonite španske vlade, so fašistom prijazni krogi sprožili kampanjo besne propagande proti španskim demokratom, ameriškim antifašistom in Sovjetski zvezi.

V teh pogojih je Hitler naročil svojemu odposlancu Tippelskirchu, generalnemu konzulu v Bostonu in von Killengeru, generalnemu konzulu v San Franciscu, da se sporazumejo z voditelji monopolov in reakcionarnimi politiki, glede skupnega akcijskega načrta.

Tajna konferenca se je vršila v San Francisku dne 23 novembra 1937., to je skoraj tri tedne po Hitlerjevem govoru na vojaški konferenci in štiri dni po njegovih razgovorih s Halifaxom. Poročilo o tej konferenci se je pojavilo v poročilih kongresa 20. avgusta 1942. Sestanka so se udeležili z nemške strani Tippelkirch in Killinger, a z ameriške strani sedem velikih industrijcev in članov kongresa.

Ko je otvoril konferenco, je Tippelskirch pozval na sodelovanje med Nemčijo in Združenimi državami v pogledu roparskih pohodov in zasedbe ogromnih tržišč Kitajske in Sovjetske zveze. Killinger je kot preizkušen terorist in fašistični zločinec, razložil «uspehe» fašizma v Nemčiji in pritegnil nanje dobrohotno pozornost ameriških monopolistov.

Njihovo stališče je formuliral senator Arthur Vandenberg, voditelj mogočne finančne skupine Lammont Dupont in Alfred P. Sloan, voditelj General Motors, ki je pod kontrolo Duponta in Morgana. Izjavila sta, da je potrebno delati v zunanji politiki na zbližanju Združenih držav in Nemčije v predvidevanju skupne borbe proti Sovjetski zvezi; v notranji politiki pa je treba delati na fašistizaciji narodnega političnega in gospodarskega sistema. Sloan je prav posebno poudaril, da je potrebno združiti vse fašistične organizacije Združenih držav pod vodstvom enega samega voditelja». Du Pont je smatral, da je najvažnejša naloga sodelovanje vseh gospodarskih in političnih voditeljev obeh strank (v ZDA sta dve veliki stranki: demokrati in republikanci) na osnovi vzpostavitve fašizma v Združenih državah in podpore hitlerizmu v Evropi. «

Na ta način je Hitler dobil tudi z druge strani Atlantika odobritev svojih načrtov in si je zagotovil sodelovanje mogočnih ameriških monopolov.

Nadaljevanje sledi)

M. GOUSS

...DA PROST MOJ narod bo in dom!

«Vsem Italijanom mora biti jasno, da mora biti slovensko vprašanje v Julijski Krajini rešeno potom popolne asimilacije podjarmljenih Slovencev, ki so tu naseljeni in ki se upirajo italijanizaciji, spričo vajini po fašistični vladi. Zato morajo biti poitalijanjeni vse prebivalstvo Julijske Krajine, kajti gorje nam, če ne bo slovenski blok teh krajev uničen v nekoliko desetletjih! Samo s popolno asimilacijo Julijske Krajine bomo za večno ohranili to deželo Italiji».

Te programatične besede italijanskega fašističnega delovanja v našem krajih je objavil «Popolo di Trieste» sicer šele enkrat začetkom leta 1931., izvrševali so jih pa že davnaj prej in to s temeljitostjo in krutostjo, ki ni dovoljevala nikakega dvoma o pravem namenu.

Kot «velika, herojska dela» so fašistični listi Mussolinijeve Italije proslavljali požig slovenskega kulturnega središča «Narodnega doma» v Trstu dne 13. VII. 1920. ter nešteti slovenskih kulturnih, gospodarskih in političnih domov; nepregledno vrsto pretepov, izzivanj, mučenj, napajanj z ricinovim oljem; oborožene napade podivjanih terorističnih tolp, ki so jih fašisti poiskali med najnižjim izvržkom človeške družbe in to posebno za državnozborske volitve 1921, 1924 in 1929 ter za občinske volitve leta 1922.

In kakor v zasmeh vsem pravom in sodiščem sveta, je leta 1925. uzakonil fašizem posebno sodišče, zloglasni «Tribunale speciale» — verno in vredno podobo «Krvavih sodišč», srednjeveškega ploda od verske nestrpnosti in imperialistične podivjane rimske cerkve.

Dan za dnem so stali pred «pravico» italijanskega fašizma ljudje, ki jih vse mussolinijske ustrahovalne metode od odvzema življenske možnosti demokratično usmerjenemu intelektualcu, preko divjanja samovoljnih «neodgovornih» tolp do ubojev «zakonitih» sodišč niso mogle ukrotiti. Nasprotno: čim več je bilo divjanja, čim več je bilo žrtev, tem skriteje, zato pa tem močneje je plamtel žar odpora ljudskih množic proti fašizmu in

V odpornem smo gnevu molče jekleneli,
se v boj razplamteli kot v bliskih vihar . . .

(Igo Gruden)

Predvsem je težki jarem zadel mladino, ki pa se ni udala brezmočnemu oklevanju in pogubnemu sanjarenju, temveč je vzela svojo usodo krepko v lastne roke. Nastala je tajna protifašistična organizacija, ki je združevala simbole našega Primorja: Trst, Istro, Gorico, Reko; rodil se je TIGR.

«Tribunale speciale» pa je živo deloval. . . Polnile so se ječe, izganci na Liparskih otokih, na Ponzi so se stalno množili, a preranim umorom, povzročenim od «neodgovornih» tolp, se je leta 1929 pridružil od zakonitega sodišča v Pulju odločen umor Vladimira Gortana . . .

Toda «. . .nismo trhle bilke, ki po toči ovene. . .» in komaj leto pozneje so zadonele v bazovski gmajni in odmevale daleč preko Krasa in mej Julijske Krajine salve službenih pušk fašistične justice. Prebile so srca štirih mladincev-junakov, kri štirih novih žrtev je podžgala že močno razgibano borbo ljudstev proti nasilju fašističnega režima.

In konec žalostne komedije? Bidovcu, Valenčiču, Milošu in Marušiču so prisodili strel, dvanajstorici drugih tri do tridesetletno gnitje po ječah, dvojico so oprostili. Bidovca in z njim vse one, ki so poznali stanje stvari, obsodba ni iznenadila...

In — sram ni bilo «zločincev», strah ni prešinil štirih na smrt obsojenih! Sram in strah je šel po kosteh pravičnikov-fašistov: smrtne obsodbe niso izvršili javno, štirim mučenikom so prebili junaška srca skrivaj, skriti v grmovju kraške gmajne.

Prav si imel, Ferdo! **Ni važno človeško življenje, kadar gre za pravice naroda!** Preko vseh težav
«in mim grobov, skoz bridkost tug
za nas ni časov, ne meja,
korak le v eno misel je uprt:
fašizmu smrt!»

Duh Gortana, Bidovca, Marušiča, Miloša in Valenčiča je krepil in vzpodbujal naše izgnance širom sveta. Simboličen grob na pokopališču v Kočevju, kjer so naši izgnanci skupno z domačini leto za letom obujali spomin na žrtve nesrečnih domačih tal.

BIDOVEC FERDO
MILOŠ ZVONIMIR
VALENČIČ ALOJZ
MARUŠIČ FRANC

Štiri imena, ki bodo ostala v stalnem spominu vsega demokratičnega človeštva naših krajev; štiri življenja, ki bodo stalno opominjala slehernega pošteno srce na nešteto žrtve za veliko misel, ki je klila v srcih stotisočev. . .

Pred sodnim stolom Tribunale speciale v Trstu je bila postavljena varna kletka, slična onim, v kakršnih vidimo po živalskih vrtovih nevarne divje zveri. V to kletko so po dolgotrajnih mukah v raznih zaporih, ne izvzemši rimske Regina coeli (kje si tedaj bil ti, o sveti oče, ki danes proklinjaš zavednega delavca?) prignali 1. septembra 1930 osemnajst ljudi - osemnajst zločincev, ki so imeli na vesti nič manj kot 99 (devetindevetdeset!) zločinov in drugih protizakonitosti. . .

Pet dni je potrpežljiva boginja Pravica poslušala dolgovezne, že zdavnaj obrabljene fraze, ki so dosegle svoj višek: v svoji «pravičnosti» v «neizpodbitnih dokazih krivde», ki jih je kakor jagode na rožnem vencu nanizal vsakemu obtožencu posebej visoko sposobni državni pravnik; svoj višek «demokracije» so pa dosegle v ponižnih besedicah tako imenovane obrambe, ki krivde sicer «ni mogla» izpodbijati, zato pa nekaj besedičila o milosti.

Križani nastavljajo mrežo za tune.

Vsaka vas ima svoj glas

KO V KRIŽU RIBE TRETJIČ PLAVAJO...

Od jutra do mraka zro kolnarji v morje; ko pa zaorijo njihovi kriki, plane v Križu mlado in staro k vlačenju s tunami polnih mrež na breg - Zvečer pa - vodo žabam, ker človeku stri slabo pri srcu

Dobro drži! Še živi!

Sv. Križ pri Trstu je staro slovensko ribiško naselje, zato je življenje Križanov na splošno osredotočeno v ribolovu. Dasiravno je dandanes zaslužek zelo pičel in se da pogostokrat le za silo izhajati, so vendar stari kriški ribiči tako navezani na ribolov, da jih od njega ne more odvrniti niti pičel zaslužek. Mladi svet, ki še ni užival v ribolov, ga pa vedno bolj opušča. Po večini išče zaslužka v mestu. Seveda je ta način življenja mnogo lažji ter obstoj in zaslužek mnogo bolj gotov kot pa ribolov. Vendar pa prav dejstvo, da se kriška mladina ne mara udejstvovati z ribolovom, povzroča žalostno gledanje starih ribičev na bodočnost. Eden izmed teh mi je ob neki priliki tožil, da mu je žal, ker se bodo čez čas uničile vse njihove slavne ribiške tradicije. «Tudi jaz, je dejal, sem pred nekaj leti zaradi razmer moral iskati zaslužka v mestu, a to je bilo zaradi slučajnih razmer. Čim se mi je nudila spet možnost oprijeti se starega posla, sem opustil delo v mestu ter se ponovno vrnil k našim tradicionalnim barkam in ribolovu.»

Dovolj nam je ta primer, da spoznamo veliko navezanost kriških ribičev na svoj že, skoraj bi rekel, prirojeni poklic.

Ribolov je združen z velikimi težavami in nevarnostmi. Samo če pomislimo na morske nevihte, ki neštetokrat nepričakovano zajamejo ribiče sredi širokega morja, včasih celo v višini Benetk. Kolikokrat se zgodi, da odpove motor, če je motorna ladja, a jadro raztrgajo morski valovi. Ubogi ribič je tedaj nezaščiten sredi razburkanih morskih valov prepuščen na milost ali nemilost lastni usodi. Pogostokrat se dogodi, da se Križan v tako kritičnem trenutku obrne z zaupanjem k Mamki božji barbanski, da bi ga rešila. Obljubi ji, da ponese debelo svečo na Barbano, če ga bo uslišala . . .

Nekemu kriškemu ribiču se je nekoč zgodilo prav tako, kot sem ravnokar navedel. Tudi Mamki božji barbanski je obljubil debelo svečo. Kmalu za tem se je nevihta res ponehala in ribič je popolnoma pozabil na ravnokar prestane grozne trenutke. Začel je popravljati razne okvare na barki in na jadru. Ker je bilo jadro zelo raztrgano je začel preklinjati, ne samo po hrvaško, marveč tudi po italijansko. Kmalu za tem se je povrnila še hujša nevihta, kot je bila poprej. Ubogi Križan se je skoraj bal, da je očitna «kazen božja» zaradi kletvic, ki jih je bil izrekel. V vsem «svetem strahu» je revež dejal Mamki božji barbanski: «Oh Mamka božja z Barbane, Ti pa res ne poznaš špasov!»

Kljub vsem težavam in nevarnostim, pa so vendar ribiči zelo vesele narave in sproščenega duha, veliko več, kot pa navadni zemljani, ki morja sploh ne poznamo. Ko se vrnejo spet na suho, potem ko so prestali morda res hudo noč na morju, so prav kratkočasni. Pripovedujejo, kako se je ta ali oni držal, ko mu je pretila huda. In ko se zvečer zberejo v vaških gostilnah pri zlatem «prosečanu» ni konca šaljivim pripovedkam in smehu. Vsakdo zna kaj povedati, nekaj resnice, nekaj seveda doda, samo, da je dogodivščina bolj zaokrožena in torej bolj smešna. Da še bolj poživijo veselo razpoloženje poskrbi sam «prosečan», ki veli, da od časa do časa tudi katero zapojejo. Pravijo, da mora riba trikrat plavati, prvič v vodi, drugič v olju in tretjič pa v vinu. Da zlasti tretja kopel kriškim ribičem ni zoprna, nam pove naslednja njihova stara pesem:

« Fantje pijte vince, naj voda tam stoji,
k 'voda je nezdrava, pr' srcu slabo st'ri.
Naj pije žaba v luži, k'druzga ne zasluzi.
Naj pije le vodo, k' je vince preslabko.
Po pameti ga pijmo, da pamet ne zgubimo,
k' tu blu šaldu grdu, če b' ne znali kam demu!

Dasiravno kriški ribiči lovijo vse vrste rib, ni vendar noben lov tako zanimiv in vesel kot lov na tune. Lov na tune se navadno vrši od polovice avgusta pa do oktobra. Ob tej priliki niso zaposleni pri ribolovu le ribiči, marveč tudi drugi vaščani in nevaščani. Vsi nestrpno pričakujejo trenutka, ko bo začel na ves glas vpiti «kolnar», ki je moral že ves dan čakati na izvidnici, kateri Križani pravijo «karuna» ter opazovati trop tun v morju. Sicer pardon: tune lovijo v morju, a v Križu jih kvečjemu le jedo. Upam, da mi Križani zato ne bodo zamerili. Pa dovolite, da se z lovom na tune malo podrobneje seznanimo.

Ko zagleda «kolnar» tune, takoj opozori ribiče, ki so medtem časom v pripravljenosti čakali v Portiču. To stori na ta način, da začne na ves glas vpiti. Če se ribe pomikajo proti Trstu, kriči: «Buta de grašo», če pa se pomikajo od Trsta proti Italiji kriči: «Buta di magro». Če se tune pomikajo zelo naglo velja povelje: «Buta di magro». Če pa se približujejo počasi, velja: «Kaco vati». To so navodila za kriške ribiče, katerih drugi ribiči, razen njih, sploh ne poznajo. Po teh navodilih se Križani ravnajo pri spuščanju mreže v morje. Da si ne bi kdo mislil, da se vpitje «kolnarjev» pomiri, ko se že vsi ribiči potijo od sile; nasprotno, še vedno vpijejo ter dajejo nadaljnja navodila. Če se zgodi da se tune, ki so se prej pomikale v smeri proti «buta di grašo» premislile in jo ureza e v nasprotno smer začne vpiti «kolnar»: «Premando»; če pa so se tune do sedaj pomikale od smeri «buta di magro» in so jo naknadno mahnile nazaj, začne kričati: «stegando». To so gesla kriških ribičev, ki služijo kot «komanda» pri nastavljanju mreže. Ko pa so tune še obkoljene, je treba hitro veslati proti obali ter urno mrežo potiskati. Vpitje «kolnarjev» je privabilo iz vasi številne Križane, ki so nestrpno čakali na ta trenutek. Mnogo jih priteče k obali. Kaj mislite, da so prišli iz radovednosti? Ne, prišli so k obali zato, da pomagajo vleči mrežo na suho. To vam je veselje! Vse kriči, se smeje in preriva. Vse se veseli plena... . Kriški ribiči pa so radodarni in nočejo, da bi jim kdo kaj pomagal, ne da bi dobil zato primerno nagrado. Vsi tisti, ki pridejo k obali in ki količkaj pomagajo vleči mrežo, dobijo primeren kos ribe. Če je plen večji dobijo več, če pa je revnejši, seveda dobijo manj.

Težko je. Plen bo obilen.

Zgodilo se je nekoč, da je bil v bližini «karune» tujec, ki so mu prilike kriških ribičev bile neznane. Ko je slišal strahovito kričanje «kolnarja», se je prestrašil. Menil je, da se je človeku zmešalo, zato je tekel k telefonski postaji, da bi telefoniral po rešilni avto. Šele na postaji je zvedel, da se ni ničesar takega zgodilo, marveč, da je tisti človek, ki «strahovito kriči», normalen človek-ribič», ki le vrši svoj posel.

Kriški ribiči imajo tri že omenjene «karune». Prvi pravijo «pri Hrastičih», drugi «Klavže» in tretji «Uolksa». Do nedavnega so imeli v portiču neko zelo staro ribiško ladjo, imenovano «čupa», ki jo sedaj hranijo v tržaškem muzeju. Omenjena ladjica je nekako 5 metrov dolgo in 80 cm široko vdolbeno lipovo deblo.

Kriški ribiči imajo tudi svoj praznik in sicer na god sv. Petra. Tega dne ne gredo na lov. Torej lahko trdimo, da imajo na praznik sv. Petra celo ribe praznik, ker jih ribiči puste v miru.

DOLANC MILIVOJ

Mladinski orkester «Vesna» v Križu

Kjer Soča, Sava, Drava tek imajo svoj

Kje nek zemlja grobe krije?

Prve težave Slovenov v novi domovini - Sloveni na Krasu in v Trstu - Samo — to bi bil naš zgodovinski roman

V boljše razumevanje prvih stoletij bivanja Slovencev v novi domovini ne bo odveč, če se seznanimo z nekaterimi njihovimi lastnostmi in s položajem krajev, ki so jih zasedli.

O Slovanih piše arabski potopisec Ibrahim Ibn Jakub: «Slovani so pogumni, bojeviti ljudje. Toda razcepljeni so v mnoge rodove in plemena. Ako bi ne bili med seboj nesložni, bi se z njimi ne mogel meriti noben narod na svetu».

Tej notranji razcepljenosti se je v novi domovini pridružila še zemljepisna, o kateri pravi Kos: «Značilno podobo dajejo notranji Sloveniji **kotline** sredi gora in hribovitega sveta: koroška, gornještajerska, graška, celjska, ljubljanska. Nanje navezuje in iz njih izhaja glavno politično življenje Slovencev od 7. stoletja naprej.»

Severne in zapadne meje Slovencev.

1: ozemlje Slovenov v 9. stoletju,
2: današnje slovensko etnično ozemlje.
(Iz: Milko Kos «Zgodovina Slovencev»)

Pa tudi politične razmere so bile kaj neprikladne za ustvarjanje mirnega in uspešnega državnega življenja: za petami Obri, pred njimi Bavarci, na jugu Bizantinci in Langobardi. Z vsemi so Slovenci morali biti trde borbe.

OBRI, bojevit narod turškega pokoljenja, so pridrli v 6. stoletju iz Kavkaza v Evropo in prodrli preko današnje Madžarske do reke Enns (pritok Donave niže Linca). Na svoji poti so zadeli na Slovane, jih deloma (Panonske Slovence) podvrgli, deloma se z njimi povezali in skupno prodirali dalje.

Nekako istočasno, ko so napredovali z vzhoda Slovenci v Alpe, so z zapada prodirali germanski BAVARCI in l. 593. je prišlo ob zgornji Dravi do prvega zgodovinskega spopada med obema narodoma. Bavarci so pod vodstvom TASILA premagali Slovence; ko so pa tem priskočili na pomoč Obri, je bila bavarska vojska pobita.

V Italiji so tedaj gospodovali LANGOBARDI, s katerimi so prvotno bili Obri in Slovenci zavezniki in skupno napadali BIZANTINCE, gospodarje Istre. Severna meja tedanje Istre je potekala od Timave preko Nanosa na Snežnik. Ko so pa leta 603. Langobardi sklenili premirje z Bizantinci, so Istro napadali Obri in Slovenci se nadalje. Že leta 611. so oboji navalili na svoje dotedanje zaveznike Langobarde. V Furlaniji se jim je sicer postavil v bran langobardski vojvoda GISULF, a je bil premagan.

Obrom tedaj ni bilo do zasedenja novih pokrajin, temveč samo do plena in sužnjev. To so s pridom izkoristili Slovenci, ki so novo pridobljene dežele stalno posedli. To politično povezanost med Slovenci in Obri so pa slednji izrabili in prve čim dalje bolj podjarmljevali ter zasužnjevali. Na srednjeevropski politični pozornici so pa kmalu nastali dogodki, ki so obrskemu gospodstvu nad Slovenci napravili konec.

—:: —

Ustavimo se za kratek hip v naših ožjih krajih. Na naš Kras so Slovenci prodirali s Pivke preko Razdrtega in Senožeč, z Reke pa preko Vrem in Škocijana. «Leta 611 so Slovenci težko potolkli bizantinske čete, ki so branile tržaški **numerus**, v mesto samo pa tudi to pot niso mogli prodreti zaradi premočnih utrdb» (Mihovilović). Da pa to ni bila prva bitka za Trst, smo že omenili, da se v zgodovini omenjajo borbe s Slovenci v neposredni okolici Trsta že leta 602.

Po drugih virih so pa Slovenci že leta 599. zavzeli mestno tržaško trdnjavo, a jo morali zopet zapustiti.

Kos pravi, da je iskati staroslovenska naselbinska jedra okoli Tomaja in Sežane. Obenem s Trstom je pa ostal v rokah Bizantincev tudi še ozek pas ob morju ki je segal od Sesljana ob cesti Nabrežina-Općine preko kraških robov do Lonjerja, kjer je njegova meja zavila proti Skednju in morju. Zato se je pa naseljevanje Slovencev okrenilo v dve smeri: proti Boljuncu in Dolini v istrsko Primorje in proti goriškemu Krasu.

—:: —

Samo.

Obrski nadoblasti nad Slovani je napravil konec Samo, ki je združil Polabske Sorbe, Čehe, Moravane in Slovence ter popolnoma uničil Obre. Proti dotedanjemu običaju, je Samo tudi še po zmagi nad Obri ostal vodja (kralj?) države, ki je obsegala vse ozemlje od Labe in Krkonošev do Jadranskega morja in ji vladal od 623 do 658, torej 35 let.

O Samovem poreklu so mnenja različna: eni (Čeh Šafarik, Gruden) ga smatrajo za Slovana, Josip Stare (Obča zgodovina) pravi o njem: «Samo je bil rojen Slovan. Doma je bil bržkone iz tistih slovenskih krajev, ki so bili pod oblastjo nemških Frankov. Odtod je leta 622. odšel kot trgovec prišel na Češko ter se sam prepričal, koliko so češki Slovenci leto za letom morali trpeti od Avarov (Obrov!)». Drugi, tudi Kos, ga pa proglašajo za frankovskega trgovca. Lepo se je odrezal Anton Krempl v svoji knjigi «Dogodivšine štajerske zemle» iz leta 1845, kjer pravi: «Eni Samoa za frankoskega kupca vundajo, ino rečejo, da je ne Slovenec bil, tudi ne v' Gorutanii, temuč v' Ceskoj kraluvati začel. Jaz se, kaj se njegovega imena dotiče, deržim Šafarika, ker reče, da je Samo ime slovensko; kaj pa na njegovo kralestvo spada, ostanem per totih, keri poleg našega Anonima rečejo, da je Samo v' naših krajih kraluvati začel.»

Z zmago nad Obri pa Samova država še ni imela miru; braniti se je morala proti sosednjim germanskim plemenom. S temi so Slovenci spočetka živeli v miru in trgovskih stikih. Frankovskemu kralju **Dagobertu** pa nova močna država vzdolž njegovih meja ni bila povšeči. Po frankovskem zgodopiscu Fredegarju naj bi bili leta 631 Slovenci napadli in pobili frankovske trgovce, kar je Dagobert izrabil za napad na Samovo državo, a pridružijo se mu tudi Langobardi. Sprva Slovenci sicer niso bili srečni, toda v bitki pri Wogastisgradu (na zapadnem Češkem), katere se je udeležil sam Dagobert, so Slovenci tako odločilno premagali Franke, da so ti odslej mirovali celo stoletje.

Breskij

PREŽIHOV VORANC

SAMORASTNIKI

S prijateljem Lipušem Košatom sva se soparnega poletnega dne po več ko dveurni hoji zvrnila na hrbet širokega gozdnatega slemena, ki se je naslanjalo na severno pobočje mogočnega Obirja. To sleme tvori z mnogimi drugimi tisto pohlevno obirsko predgorje, ki se izgublja na sever proti Dravi in ki ima podobo nagrbančenih korenik obirske gore, ko da bi ta gora pila z njimi iz Drave in po njih srebala sokove za svoje večno življenje. Ena teh korenik, najmogočnejša med njimi, se je drzno postavila Dravi v bran in zasukala njen tok proti severozahodu; tako se je zaokrožila tvorba Podjune, teh nedrij koroške dežele.

Vrh tega slemena, Karnic, je v prejšnjih časih živel kmet Karničnik. Rekli so mu tudi Kresnik in sicer zategadelj, ker so Karničniki imel pravico in dolžnost o kresu na Obirju kresove žgati. Zato so bili znani ne samo po bližnji Podjuni in po spodnjem Rožu, temveč tudi po vseh krajih Koroške, koder so se ti kresovi videli.

Karniška huba je bila ena med prvimi, če ne prva, ki je v teh krajih postala žrtev imenovane «kmečke kuge», bolezni, ki je v drugi polovici preteklega stoletja uničila po Karavankah na stotine kmečkih posestev. Danes so Karnice grofovska last in od nekdanjega njihovega ponosa ni ostalo skoraj nič. Polja so bila že davno zasajena in lepi gozdovi so jih že drugič prerasli, od hramov so ostale samo lesena bajta in ovčje staje; oboje je danes bivališče ubornega najemnika, ki pa bolje zasluži ime drvarja, zakaj na preostalem polju okrog bajte more rediti le dve, tri krave in par ovac.

Sledovi ostalega, nekdaj obširnega postopja Karnic so se že vdrli v zemljo, le tam, kjer sta bila nekdaj ognjišče in krušna peč se še vidi kamenito groblje, ki ga ruša še do danes ni mogla prerasti. Okrog bajte sameva nekaj suhljatih tepk in lesnač, odetih v planinski drevesni mah, da se zde ko sivi strahovi, sicer pa pritiskajo na to tesno bivališče od vseh strani črni lesovi s svojimi temačnimi sencami.

«Ta hiša mora imeti zanimivo zgodovino,» je začel Lipuš Košat, ko sva se nekoliko ohladila. «Vsaka kmetija, ki jo je svojčas požrla «kmečka kuga», ki je prišla iz kmečkih v gosposke roke, ima svojo posebno storijo. Mislim zgodbo, kako je do tega prišlo, kaj je povzročilo zadnji sunek.»

Njegov pogled je zamišljen pil borno sliko tega razpadlega kmečkega bivališča.

Obrnila sva se proti bajti pod lesom. Krog nje je vladala že planinska tihota, polna enakomernega žuborenja vode, ki je v mogočnem loku curljala iz mahovitega tetermana (lesena cev, iz katere teče voda v korito) v široko korito. Ta vodovod je bil menda tudi še spomenik nekdanje karniške svojine. Gotovo že par sto let stara bajta je bila lesena in zgrajena v tistem prijetnem gorskem slogu, ki se s svojim razveženim ostrešjem in z aherci (pristrešje na koncih slemena) tako sklada z okolico, da si večje umetnosti niti predočiti ne moremo. Njene stene so bile od starosti in vetra že počrnele in razpokane; kazila so jo le prevelika, neokusno zaokvirjena okna, ki jih je v te stene vstavila doba modernizacije stanovanj.

Pri bajti nisva opazila nikogar. Zdelo se je, kakor da ni nikogar doma, čeprav so bila vežna vrata na stežaj odprta. Ko sva hotela vstopiti, naju je že za pragom prestregla starka:

«Sami nimamo nič; ubogi najemniki smo.»

Starka je bila zanimiva. Ko sva jo pomirila, da ji ne bova na težavo, se ni na njenem rumenkastem širokem licu sicer nič spremenilo, ali po zgibih njenega telesa sva spoznala, da ji je padel kamen s prsi. Po njeni zunanjosti bi bilo težko uganiti njeno starost. Po svoji že precej zgrbljeni, izsušeni postavi bi mogla imeti tudi 80 let, po gibčnosti 20 let manj, a po njenih živih, neizgorelih očeh ter po še gostih, komaj na lahko posrebrenih laseh bi ji človek prisodil še deset let manj. Vidno zadovoljstvo ji je tudi šinilo čez razorano lice, ko je čula, da govoriva slovenski; kajti tujci, berači in turisti, ki so hodili tod okrog kot gospodje, so bili skoraj izključno le Nemci.

Ko je starka po nekaj besedah utrujena sedla na prvo prečnico strmih, zakajenih stopnic, ki so iz veže vodile na podstrešje, sva spoznala, da ji nisva v napotje. Duh sajastih sten in njih prijetni hlad sta naju objela z vso domačnostjo da sva se tudi midva usedla pred starko na nizki prag predverja.

«Ali je to vse, kar je ostalo od nekdanjih Karnic?» je Košat naravnost vpadel s svojo željo, da bi kaj več zvedel od starke.

Stara mati pa se ni zganila; Košat je moral mleti dalje.

«Koliko let je že, odkar so Karnice grofovske?»

«Karnice so bile prodane 1875 leta.»

Njen suhi glas je imel neki poseben strasten prizvok, ki ga je Košatovo tenko uho takoj ujelo.

«Mati, kako je prišlo do prodaje karniške hube . . . ?»

«To je skurna (zoprna, grda) storija». Starka se je kratko odrezala, ko da bi hotela zadušiti oživljeno čustvo. Preden pa sva utegnila še siliti vanjo, so se njene oči v globokih jamah zabliskale, da se je čudno pomladil ves njen žolti obraz; v njenih prsih je nekaj zahreščalo, ko da bi počila tajna struna, potem pa je nepričakovano goreče izsula iz sebe naslednjo zgodbo Karnic.

Na Karnicah je živel star rod in še od nekdaj je bila tu bogatija doma. Huba je imela tri sto johov grunta, njen svet je na treh straneh slemena dol do doline, kakor bi se Karnice s tremi mogočnimi nogami upirale v nižavo, njeno zaledje pa se je naslanjalo na visoke obirske stene. Včasih je karniški svet segal baje celo do vrha Obirja; ta svet jim je zaradi nekih zadev vzela gosposka. Od tistih časov menda so imeli Karničniki pravico žgati kres na Obirju. Zaradi tega so bili znani daleč po koroški deželi vsaj tako daleč, kolikor so se videle Karnice. Te pa so na severni strani Obirja najvišje selišče in je odtod odprt ves svet do Savinje, do Dobrača in tja čez Šentvid. Znano je tudi, da niso Karničniki v starih časih opravljali tlake niti niso dajali desetine, temveč so plačevali dačo v zlatu. Vrh slemena, koder raste zdaj črni les, so pokrivala položna polja. pri hiši se je redilo čez trideset govedi in čez sto ovac, razen tega sta spadali k hiši še dve, ob vznožju slemena ležeči bajti, katerih vsaka je tudi zmogla nekaj volov.

(Nadaljevanje sledi.)

TU PA TAM...

Titler se zvezde boji — Titler ni Hitler, marveč Tito, ki se je sedaj preimenoval v Titlerja zaradi svojih «neminljivih» protikomunističnih zaslug in ker tako ime zelo ugaja njegovim imperialističnim hlapcem). Torej Titler se boji rdeče zvezde, ker se more kljub vsemu se vedno zgoditi, da ga kdo smatra za komunista ali vsaj za demokrata in to bi mu bilo zelo nerodno. Zato se je spomnil, da ni lepo vlačiti po svetu svojih poslaniških pankrtov v tako lepih in razkošnih avtomobilih ameriške izdelave, ki jih «pači» rdeča zvezda na evidenčnih tablicah. Zato smo opazili, da se so gospodje jugoslovanske gospodarske komisije v Trstu potrudili, da bi izbrisali vsako sled rdeče zvezde na evidenčnih tablicah nekega svojega sivega Chevroleta. Čestitamo. Če bodo godrnjali, bomo drugič priobčili številko avtomobila. Kljub temu pa naj bodo Titler in njegovi pankrti prepričani, da jih ne bo nihče več zamenjal s komunisti: preveč smrdijo po talarju, dolarjih in fraku.

Beli šporerci — V 38. številki od večine naših ljudi nepoznane «Demokracije», glasila tržaških in goriških belčkov, smo čitali tak naslov: «Tržaške čete na vajah v Nemčiji». Hlastnili smo po vsebini vesti in smo zvedeli, da so te tržaške čete nič manj kot... 2. bataljon 351. pehotnega polka čet Združenih držav, ki so nastanjene v Trstu (Trust). Vsekakor je zanimivo, da so se belčki izpovedali. Pravijo, da se človek najrajši izpove, ko je pijan ali neumen. Toda mi smo prepričani, da belčki niso niti pijani niti neumni, edino le... Američani so, če smatrajo, da so čete Združenih držav ... tržaške čete.« Ali vidite, kam privede človeka fanatizem? In potem pravijo, da so «edina slovenska demokratična stranka». Če so oni «slovenska» stranka, smo mi... prebivalci pradavno potopljene celine Atlantide.

Agneletto «Novator» — Ali veste, da «demokratska socialna reforma» ne sme «ustvarjati ali večati števila proletarcev, temveč ga mora zmanjšati na najmanjšo mero»? To nam pravi Agnelettovo glasilo. Ali veste zakaj pravi «demokratska» socialna reforma nekaj takega, ki ne stoji niti na nebu niti na zemlji in ki je ne more izvršiti niti tak junak kot je Agneletto? Ne? Ker proletariat je grobar takih ljudi kot je Agneletto, ker proletariata se ne more ukiniti. Ker proletariat služi ljudem kot je Agneletto za večanje bogastva, a istočasno predstavlja za njih smrtno nevarnost. Ukiniti ga ne morejo, ker si z njim polnijo žepe, njegovega števila pa prav tako ne morejo «zmanjšati na najmanjšo mero», ker drugače ne bi mogli več bogateti.

«Tisoči najzavednejših...» — Tako piše trobilo tržaškega Titlerja. Nekdaj je gospod Renko, zelo bogati kmet iz Brkinov in sedaj odgovorni, oz. neodgovorni urednik «Piccola v slovenskem jeziku», spustil v nevarno igro naslovov in napisal: «Skoro 10.000 ljudi v Mrčedolu...» Potem pa je dobil «Blitz-klofuto», ker smo priobčili resnično sliko Mrčedola. Sedaj je previdnejši. Napisal je: «Tisoči najzavednejših...» Mnogo bi mogli reči o teh «tisočih», toda molčimo, ker naši ljudje so videli tiste «tisoče» na volitvah, ki preveč jasno govore. Radi pa bi spregovorili o «najzavednejših». Prepričani smo, da so ti ljudje v resnici «najzavednejši», ker se «zavedajo» Babičeve plače. Da bi pa bili «najzavednejši» v kakšnem drugem oziru in ne za svoj trebuh, dvomimo. Ti «najzavednejši» so tako «zavedni», da ni med njimi niti enega proletarca ali pa revnega kmeta in če le najdeš kakšnega, je med nje zašel pomotoma in bo kmalu spregledal. Vsekakor naj se ne preveč bahajo s svojimi «najzavednejšimi», ker se bomo ujezili in spravili na papir vse njihove «najzavednejše», ki so uslužbeni pri Titlerjevih ustanovah v Trstu in Kopru. Tedaj pa se bodo še kure smejale.

Agnelettovi okteti in Babičevi pevski zbori — Na 4. strani 38. številke «Demokracije» smo opazili sliko okteta akademskega kluba «Jadran». Opazili smo tudi, da ta oktet šteje 11 pevcev, kar bi zadostovalo Babiču za ustanovitev dveh pevskih zborov, enega iz Šempolaja, drugega pa iz Skednja, ki bi «dostojno» predstavljala v Bazovici ali kje drugje «združene pevske zbore» tržaškega Titlerja. Pika.

* * *

Radio Koper se je moderniziral. Sedaj objavlja reklamo prav tako kakor radio Trst. Vsak tak reklamski podvig se lepo prične: «Ali ste že obiskali najboljši obmorski kotiček Jadrana? Ne? Pohitite torej v Portorož! Čakajo vas vse udobnosti: plačate samo enkratno vožnjo. Povratek je brezplačen, zato bo poskrbela naša turistična ustanova, «novatorka» v turističnih metodah: UDB (kar pomeni udobno Doživeti Brez skrbi). Brezplačna hrana v najrazvrstnejših hotelih, preizkušenih od mojstrov turizma, patentiranih in izvežbanih članov delniške družbe GESTAPO. Prijetno kopanje v slani in neslani, topli in mrzli vodi. Preizkušena metoda za vsakovrstne od dela iznemogle ljudi, kakor so n. pr. bratje kominformisti. Oblačil ni treba nositi s seboj, ker jih ne potrebujete. Čolnov na pretek. Novoizumljeni čolni za vse mere, ki sličijo rakvam. Pridite, pridite. Odlična postrežba novatorskega tipa «Spoznali so». Injekcije morfina za bolne. Jetični ozdravijo. V Lourdes ni treba. Pridite k nam. Razveseljevala vas bo godba «Tito-Rankovič-jazz». Vsekakor se je torej radio Koper «reorganiziral». Bog jim daj...

DELO V MESTU IN NA VASI

VELIČASTNI PRAZNIK TISKA V DOLINI

Skupni napori policije ter reakcije niso mogli preprečiti popolnega uspeha demokratične manifestacije

Preteklo nedeljo e bila v Dolini velika veselica. Ob tej priliki je bil nekako uradno otvorjen «mesec demokratičnega tiska». Brez dvoma ni Dolina že dolgo videla toliko obiskovalcev. Nekateri babičevci so se sicer hoteli izogniti tej «neprijetni» veselici in so jo seveda pobrisali iz vasi, drugi pa so šli v Bazovico. Revčki so si sicer mislili, da bodo na ta način oslabili udeležbo. Nihče jih ni pogrešal in tudi v bodoče bodo storili dobro delo, če se bodo umaknili ne samo v Bazovico, marveč tudi kam drugam.

Priznati moramo, da ni bil prevoz potnikov iz mesta v Dolino ravno hvalevreden. Brez dvoma je temu krivo tudi avtoprevozno podjetje, ki je mislilo, da stori dobro delo, če bojkotira do večera dolinsko prireditev. Tudi civilna policija je pazila na avtomobile, ki so vozili v Dolino. Zgodilo se je, da so morali potniki, ki niso imeli sedeža v avtobusu izstopiti. (Tudi Ferjančičev avtobus, ki vozi v Bazovico je vsak dan strašno natrpan — in to po večini delavcev — a za to se policija ne zmeni). Kot izgleda je bila velika nedeljska prireditev v Dolini v zelo veliko spodtiko vsem reakcionarnim krogom, od babičevcev pa do policijskih organov. Zato pa je bila dolinska veselica — morda nalašč — še bolj obiskana. Kjer ni bilo prevoznega sredstva, so se demokrati poslužili svojih nog. Cesta od Sv. Ane do Doline je bila ves dan polna potnikov.

Več tisočglavo množico je nagovoril tov. Grgič nato pa jo je pozdravil dolinski župan tov. Lovriha. Za njima je govoril urednik «Dela» tov. Bidovec Stane. V svojem govoru je tov. Bidovec poudaril dejstvo, da so se proti demokratičnemu tisku najprej zagnali Titovi agenti, katerim so se sedaj pridružili še imperialisti ter da to delajo samo zato, da bi zatrli pravični glas, ki razkriva politične podlosti vseh imperialističnih agentov.

Naslednji govornik je bil tov. Vittorio Vidali. Že v začetku govora je dejal da grozijo tistim, ki čitajo komunistične časopise, ki **edini** zahtevajo človečansko in socialno pravičnost delavskega razreda, v življenju z zapori a po smrti večno pogubljenje. Če bi govorili laž, je nadaljeval tov. Vidali, bi nas podpirali, če bi poveličevali Marshallov plan bi nas nagradili, a ker govorimo resnico, ker obsojamo krivice, ker zahtevamo bratstvo in mir med narodi nas preganjajo in nam na vse načine poskušajo uničiti demokratično časopisje. Toda mi tega ne bomo nikoli dovolili. «Il Lavoratore» se je že pod Avstrijo boril za pravice delavcev ter je bil proti tistim, ki so v svoji zaslepljenosti sledili in ponižno hlapčevali habsburškim mogotcem. Prav tako se je boril skupno z «Delom» proti italijanskemu fašizmu. Zato pa je poskrbel fašizem, da ju je uničil, čim je prišel na oblast. Javno sta sicer oba lista morala umolkniti, toda tajno, ilegalno sta nadaljevala svoj program. Svojo nalogo vršita tudi danes. Mi ne bomo nikoli odnehali od naše borbe. Še nadalje se bomo borili za to, da bi «Il Lavoratore» ponovno izhajal kot dnevnik, da bi «Delo» postal dnevnik namenjen vsem poštenim Slovencem in da dokažemo svojo solidarnost s prepovedjo «Unità».

Po govoru tov. Vidalija je tov. Gasparini Leopoldo izročil odlikovanja tistim, ki so se najbolj izkazali pri razprodajanju časopisov. Celica Morgan, ki je razprodala 7.407, celica Visintin pa 6.438 izv. sta prejeli v znak priznanja rdeči zastavi. Tov. Mosetti je razprodala 5.526 izv. in tov. Apolonio 3.353 izv., za kar sta prejela spominske kolajne.

Nastopila sta tudi pevska zbora iz Ricmanj in Skednja, godba Rinaldi ter tov. Jušto in Zora Košuta z raznimi recitacijami.

Dan se je nagibal že proti večeru, ko je začel ples.

LJUDSKI ODER - TRST

Maksim Gorki

MATI

drama v petih dejanjih

NA KOLONKOVCU

na prostem «Ex Soci»

v soboto 10. sept. ob 20. uri.

(Veljajo tudi vstopnice prejšnje prireditve, i je bila zaradi nevihte prekinjena).

Roditeljski sestanek v P. D. «Škamperle»

Vse slovenske starše otrok, ki hodijo v osnovno ali katero koli drugo šolo, iz Sv. Ivana, Podlonerja, Vrdele in Kolonje vabimo na prvi roditeljski sestanek, ki bo v petek 16. t. m. ob 20. uri v dvorani Ljudskega doma «S. Škamperle» pri Sv. Ivanu. O šolskih vprašanjih bo govorila tov. Vlada Bidovec-Morana, nakar bo sledila diskusija. Po diskusiji bomo izvolili nov roditeljski svet za šolsko leto 1949-1950. Ker je sestanek zaradi skorajšnjega začetka šole izredne važnosti, pozivamo vse starše, da se ga zanesljivo udeleže.

Šolska komisija PD «Škamperle»

Nove zdrave sile pristopajo v KP STO

Vedno več je demokratov, ki prosijo za vstop v slavno Komunistično partijo, zvesto pobornico socialnih, gospodarskih, nacionalnih in kulturnih pravic našega ljudstva.

Želja naših mladih in starih ljudi, da se vključijo v vrste komunistov, ki so najzvestejši, najzavednejši in najdoslednejši borci za demokracijo in mir v svetu, je povsem razumljiva, če pomislimo, da je Komunistična partija edina stranka, ki pravilno postavlja vsa pereča tržaška vprašanja. Tako vidimo, da se vključujejo v njene zmagovite vrste Slovenci in Italijani, delavci, kmetje, delovna inteligenca, demokrati, stari in mladi antifašisti, ki hočejo preprečiti novo svetovno klanje in s svojo borbo omogočiti vstajenje novega, lepšega in boljšega sveta.

V kampanji za razširitev komunistične partije na čast II. rednega kongresa KP STO, ki bo prihodnji teden, so se vpisali v KP naslednji tovariši in tovarišice: žena tovariša Alojzija Frausina, heroja NOB; brat padlega voditelja KP tov. Kolariča in mati znanega antifašista, političnega preganjanca in komunista tov. Postogne.

Poleg tega pa je številno drugih ljudi, med katerimi tudi Seccadanari Ivanka iz Trsta, ki ima 78 let.

V vsakem okraju so celice povišale svoje člane in so se ustanovile nove celice. V nabrežinskem okraju se je najbolj izkazala križka celica, ki je za 12 odst. povišala svoje člane in tako omogočila ustanovitev sekcije. Bila je tudi na novo ustanovljena celica v Sesljanu in Vižovljah. Prav tako se je ustanovila sekcija za občino Zgonik.

V dolinskem okraju se je izkazala ricmanjska celica, v katero se je vpisalo 30 novih članov, Mačkovlje so podvojile svoje članstvo, Škofije prav tako. Barkovlje so povečale svoje članstvo za 300 odst., ustanovila se je nova celica v podjetju Alfa - Romeo in Grljanu. V Skednju se je vpisalo 72 novih članov, na Kolonkovcu preko 50. Pri Sv. Ivanu se je članstvo celice podvojilo in Lonjer, bivša babičevska trdnjava, je dal 13 novih članov.

Tovariši, ki so se najboljše izkazali v tej kampanji so: tovarišica Makor Stella, ki je vpisala 45 novih članov, tov. Tiepolo Antonio 55 in Santini 44.

Kampanja za razširitev KP je ponovno dokazala, da je Komunistična partija priljubljena med našim ljudstvom in da uživa vse zaupanje slovenskih in italijanskih demokratov.

—::—

Tolovaj Giunta ima vredne naslednike

Težko si je misliti, da bi en sam človek mogel imeti toliko šovinističnega žolča, da bi mogel napisati tako nizkoten članek kot ga je nedeljska «Emancipazione» objavila na prvi strani. Pisca članka je morala verjetno zadeti v soboto popoldne na Digi huda sončarica, ker mu sama škvadristična steklina za tak «velekulturni» prispevek ne bi zadoščala.

Če ga je pred tednom uščipnila bolha zaradi slovenskih šol, ga je moral pičiti vsaj modras, ko je izvedel, da Vojaška uprava namerava zgraditi v Trstu — baje pri Sv. Jakobu — slovensko ljudsko gledališče. Čeprav so, kot priznava sam neoškvaristični člankar, ti načrti še v oblakih, vendar mu je že samo šušljanje o njih povzročilo visoko patriotardsko mrzlico.

Svoje anglosaške pokrovitelje obdolžujejo, da je to ponoven poskus «izmaličiti» narodnostni položaj na Ozemlju. Ubogi zavezniki, ki se že štiri leta trudijo, da bi z vsemi sredstvi ugodili vsem šovinističnim muham in željam šesterostrujnega patriotardskega trusta, zlasti še, da bi pred svetom prikrili obstoj močne slovenske narodnostne skupine, ki predstavlja vsaj 25 odst. prebivalstva! Zaman se «Emancipazione» izgovarja na volitve, ker vsak šolarček ve, da tako zvani «slovenski» listi Agnelletta in Babiča predstavljata edino le slovenske šoviniste njenega kova, ki pa so na našo srečo med Slovenci v neznatni manjšini.

Prav zato pa v imenu vseh demokratičnih Slovencev, ki predstavljajo ogromno večino našega življa na tem ozemlju, ponovno zahtevamo od Vojaške uprave in drugih pristojnih oblasti, da zgrade našim kulturnim potrebam odgovarjajoče Ljudsko gledališče in druge kulturne ustanove kot so knjižnice in podobno. S tem bo vsaj v mali meri popravljeno vse zlo, ki nam je bilo prizadeto po škvadristih starega in novega kova.

Že danes vabimo posebnega dopisnika «Emancipazione» (najbolje, če pride pisec navedene žurnalistične brozge), da bo videl «štiri mačke», ki bodo gledale slovenske kulturne predstave. Naj mu povemo samo to, da je Gorskega dramo «Mati», ki jo je v letošnji sezoni predstavljal Ljudski oder, gledalo najmanj 10.000 Slovencev. Slišati pa bo tudi mogel dela Prešerna, Župančiča, Cankarja in drugih, ki so potom prevodov postali kulturna last mnogih drugih narodovo, med njimi tudi italijanskega, česar pa oni «časnikar» v svoji himalajski omejnosti niti ne sluti. Bojimo se pa, da se bo ta modernizirani eksemplar Vandalov dolgočastil, ker mu je pač nova atomska «kultura» bugi-vugija in kabareta postala edina duševna hrana. Vse to velja, seveda, če ga preje ne izsledi Rdeči križ in ga ne odpelje k Sv. Ivanu.

—::—

Dramski odsek prosvetnega društva «Valentin Vodnik» v Dolini priredi nocoj in jutri Jurčičevo dramo v petih dejanjih DOMEN. Prireditev bo na prostem ter se bo vsakokrat pričela ob 20. uri. — Vabljeni vsi!

ZGODOVINSKI DNEVI

10. 9. 1912 je umrl Jaroslav Vrchlicky, eden največjih čeških lirikov. Rodil se je leta 1853.
11. 9. 1943 je bil ustanovljen Narodno osvobodilni Svet za Slovensko Primorje.
12. 9. 1875 se je rodil v Hrvatskem Zagorju (kajkavski) pesnik Dragutin Domjanič.
13. 9. 1923 je umrl jezikoslovec Maks Pleteršnik.
13. 9. 1944 je bilo v Moskvi podpisano premirje med zavezniki in Rumunijo.
14. 9. 1852 se je rodil v Šibeniku pisatelj Simo Matavulj.
14. 9. 1944 je Rdeča armada zasedla varšavsko predmestje Prago.
15. 9. 1789 se je rodil Fenimore J. Cooper, ameriški pisatelj.
16. 9. 1944 je Rdeča armada osvobodila Sofijo.

RADIO

TRST II.

Sobota: 13.40 Jugoslovanski narodni motivi; 18.30 Oddaja za najmlajše; 19 Iz Dvorakovih oper; 20.30 Programski periskop; 20.45 Chopinove skladbe; 21 Sobotni večer; 22 Večerni koncert.

Nedelja: 9 Kmetijska oddaja; 13 Glasba po željah; 14.30 Iz opernega sveta; 16 Sprehodi po našem podeželju; 17 To, kar vsakdo rad posluša; 18.30 Plesna glasba; 20 Z narodno pesmijo po Sloveniji; 21 Radijski oder: «Stvar Jurija Trajbasa».

Ponedeljek: 13 Ruske pesmi; 18.15 Komorna glasba; 18.45 Lahka angleška glasba; 20 Športna kronika; 20.30 Okno v svet; 21 Wagner: «Tristan in Isolda» II. dejanje; 22.30 Večerni koncert.

Torek: 13,30 Pesmi in plesi slovanskih narodov; 18.20 Operetna glasba; 20 Iz francoskih oper; 20.30 Okno v svet; 20.45 Chopinove skladbe za klavir; 21.30 Bruckner: Simfonija št. 9. v d molu; 22.40 Južnoameriška ritmična glasba; 23 Uspavanke.

Sreda: 13 Glasba po željah; 18 Zdravniški vedež; 19.15 Arije in dueti iz oper; 20 Glasba raznih narodov; 21 Razgovori pred mikrofonom; 21.15 Rahmaninov: Rapsodija na Paganinijevo temo; 22.15 Pester večerni koncert.

Četrtek: 13 Na harmoniko igra Marij Sancin; 18 Glasbeno predavanje; 18.30 Baletna glasba; 19 Slovenščina za Slovence; 20.30 Okno v svet; 21 Radijski oder; 22.30 Koncert Griegovih skladb; 23 Plesna glasba.

Petek: 13 Glasba po željah; 18.15 Komorna glasba; 18.40 Schrammel kvintet; 19 Tržaški kulturni razgledi; 20.45 Skladbe za kitaro; 21 Mojstri besede; 21.30 Beethoven: Koncert za violino v D duru; 22.40 Večerne melodije.

—::—

MOSKVA

(V srbohrvaščini) čas: 6.00 val. dol. 19.72; 25.08; čas 16.00 val. 19.78; 25.08; 25.26; 30.90; 30.96; val. dol. 25.08; 19.78; 30.96; čas val. dol. 25,08; 30,80; 30,90; 280,9; čas 21.30 val. dol. 25,08; 30,96; 280,9; 377,4; čas 22.30 val. dol. 25.08; 30,80; 30,96; 280,9; 377,4; 23,30 val. dol. 25.08; 30,80; 280,9; 377,4; čas 01, val. dol. 30.96; 280,9; 377,4.

Razen tega vsako nedeljo 11.30 val. dol. 19.78; 25.08.

(V slovenščini) čas: 18.15 dol. 19.78; 25.08; 30.96; čas: 22.00 dol. 25.08; 30.80; 30.96; 280.9; čas: 24.00 val. dol. 30.80; 30.96; 377.4; čas: 01,30 val. dol. 30,80; 280.9; 377.4.

(V makedonskem jeziku) 21.00 val. dol. 25.08; 30.80; 25.08; 30.80; 30.96; 280.9; 377.4; 00.30 val. dol. 30.80; 30.96; 377.4.

SOFIJA

(V srbohrvaščini) čas: 18,15 val. dol. 39,11; čas: 2,45 val. dol 391 (razen ob sredah in nedeljah).

(V makedonskem jeziku) 20,45 val. dol. 391 (samo ob sredah in nedeljah).

PRAGA

(V srbohrvaščini čas: 14,45 val. dol 13,40; čas: 16,30 val. dol. 31... čas: 19,30 val. dol. 39,92.

BUKAREŠTA

V srbohrvaščini čas: 20,00 val. dol. 48,30.

BUDIMPEŠTA

(V srbohrvaščini) čas: 18,00 dol. 549; čas: 20,35 val. dol 459.

VARŠAVA

V srbohrvaščini) čas: 19,00 val. dol. 48,25.

TIRANA

(V srbohrvaščini) čas: 21,00 val. dol. 38.22.

TEDENSKI SINDIKALNI PREGLED

Zborovanje upokojencev in stavka v montažnem oddelku Tovarne strojev

V nedeljo bodo na Garibaldijevem trgu zborovali tržaški upokojenci, ki jih je preko 27.000 in imajo za današnje cene nepojmljivo nizke pokojnine. Zborovanje bo ob 9. uri. Po zborovanju bo povorka po središčnih mestnih ulicah. Upokojenci se bodo razšli na Velikem trgu. Vabljeni so vsi upokojenci in vse njihove družine, da bodo tako javno dvignili svoj glas in protestirali proti nevzdržnim življenjskim pogojem.

—:—

Delavci montažnega oddelka Tovarne strojev so že mesec dni v borbi proti delodajalcu. Stavka, ki se jo udeležujejo člani ES in DZ, je kompaktna. Stavkajoči so deležni ne samo moralne, marveč tudi gmotne pomoči vseh delavcev, ki v vseh oddelkih in podjetjih nabirajo denar za sotovariše.

Voditelji DZ so se ponovno razkrinkali. Medtem ko je njihovo članstvo stopilo v gibanje, nočejo zavzeti jasnega stališča. Ponovno so torej dokazali, da nasprotujejo celo interesom svojih članov.

Kovinarska strokovna zveza ES je naslovila kovinarskemu sindikatu DZ pismo, v katerem prosi, da določi svoje stališče. Kljub nujnosti vprašanja voditelji kovinarskega sindikata DZ še niso odgovorili.

Prav tako se nadaljuje gibanje v vseh drugih oddelkih Tovarne strojev in drugih tvornicah CRDA.

—::—

V ladjedelnici Sv. Marka je še vedno na dnevnem redu vprašanje 83 delavcev, ki jih je ravnateljstvo odstavilo. Sklenjen je bil med obratnim odborom in ravnateljstvom sporazum, ki še ni stopil v veljavo. Po tem sporazumu, ki more biti še vedno popravljen, bodo takoj zaposlili 40 delavcev, 31 pa do konca meseca. Odpustili bodo 12 delavcev, ki jim bodo nagradno izplačali 1100 ur. Od teh 12 delavcev, jih je šest za pokoj.

—::—

Fatimska Marija in politika...

V teh dneh in tednih doživljamo potovanja «Fatimske Matere božje». Nič hudega ne bi bilo, če bi v resnici šlo samo za vero in verske obrede. Tekom procesije, ki se je vršila dne 26. avgusta v Dolini je prišel nek duhovnik med drugim do teh izrecno političnih izpadov:

«Nekoč je bil križan Kristus in še danes imamo ljudi, ki ga sovražijo. Danes se ubijajo in postavljajo pred sodišče kardinali, škofje in duhovniki samo ker pridigajo Kristusove nauke».

Ali je mislil s tem na kardinala Minszentija, nadškofa Stepinca ali monsinjorja Cippica? Dobro je znano, da so oni in njim podobni prišli pred sodišče radi dejanj, ki predstavljajo zločin za vsakega človeka in za katere niti duhovniška halja ne more biti varno zavetje. Ta dejanja gredo od kraje in nedovoljenih valutnih špekulacij, do špijonaže in drugih protidržavnih dejanj.

Dalje je še govoril: Združite se z mano! Borimo se proti komunistom, ker oni hočejo vojno!

Mi ga vprašujemo, ali so komunisti sklenili Atlantski pakt, ki naj poživi vojno industrijo in da nove človeške hrane ameriškim, topovom? Ali so komunisti napisali na «Times Herald»: «Poslali bomo naša letala polna atomskih, zažigalnih in bakterioloških bomb, da bodo ubila otroke v njihovih zibkah, starce zatopljene v molitev in može na delu?»

Tekom procesije so ostale mnoge hiše v Mačkovljah nečuvane. Na nekem oknu so prižgane sveče povzročile požar, ker so se vnele zavese, okenski okvir in leseni pod. Da ni bilo hitre pomoči nekaterih domačinov, ki so ostali na vso srečo doma, bi bili lastniki našli ob povratku le žalostno pogorišče.

In glej čudno dejstvo. Od «neba poslani» ognjegasci so bili komunisti, ki so ostali doma.

VPISOVANJE IN IZPITI v slovenskih srednjih šolah

V vseh šolah se vrši vpisovanje vsak delavnik od 10. do 12. ure.

Popravni izpiti se bodo vršili po naslednjem redu:

Slovenska nižja srednja šola, ul. Scuole Nuove, 14, II.

Popravni izpiti za sprejemni izpit se pričnejo 16. sept.

Popravni izpiti prvega in drugega razreda se pričnejo 15. sept.

Popravni izpiti za nižji tečajni izpit (3. razr.) se prične 21 sept.

Razpored in urnik je razviden na oglasni deski v šoli.

Slovenska industrijska strokovna šola — Rojan, ul. Montorsino 8, II.

Popravni izpiti čez I. in II. razred se pričnó 16. sept.

Popravni izpiti za nižji tečajni izpit se prične 23. sept.

Razpored in urnik je razobešen na oglasni deski v šoli.

Slovenska državna trgovska strokovna šola — ul. Lazzaretto vecchio št. 11, II.

Popravni izpiti čez I. in II. razred se prično 16. sept., nižji tečajni izpiti pa 21. sept.

Razpored in urnik je razobešen na oglasni deski.

Slovenska trgovska akademija, višja realna gimnazija s paralelkami — ul. Lazzaretto vecchio 9, II. - Učiteljišče ul. Lazzaretto vecchio št. 11, II.

Razredni popravni in izpiti za privatiste se pričnejo 15. sept., matura in popravni izpiti za 1. oktobra.

Razpored, urnik in pogoji so razvidni na oglasni deski v šolskih prostorih.

V prvi razred trgovske akademije, višje realne gimnazije s klasičnimi paralelkami ter učiteljišča smejo stopiti le tisti dijaki, ki so dovršili nižji tečajni izpit (mala matura). Vsi novi učenci morajo ob vpisu priložiti izkaz o istovetnosti (attestati d'identità), ki ga izdajo občinski uradi.

Tisti dijaki, ki ne morejo telovaditi morajo pravočasno dostaviti prošnjo za oprostitev od telovadbe.

Vsa potrebna pojasnila dajejo tajništva tudi po telefonu št. 43-61.

Tisti dijaki, ki imajo popravne izpite se lahko vpišejo v šolo do 30 sept.

MIHEC in JAKEC

Din-don, din-don, din-don, din-don. Donn...

MIHEC: Orka šajeta, tu ni prou.

JAKEC: Ka' te je mačka ujela, Mihec?

M.: Da be mačka, ne be slabo, ma me par, da suo toresti prči zbezijale...

J.: Ah, ja. Zdej me je pršlo u glauo, da jemaš prou... Ka' češ, uoni mislejo, da suo pr teh črneh jen da ne znamo br't žornale. Ma use ano, suo dobri, zatu k'r taku posparamo 15 lir usak dan. Jest mislim, da suo zatu špendirali tisti n'š žornal...

M.: Ti se matast, Jak'c. Prou natu suo mislili.., ku n'm be se mndante soukli in jeh pr'dali... Ma ka' misleš, da so sempiesti, ku ti? Znajo ben uoni, ka' delajo, n' stuj se bat.

J.: Pej se hmalen ujeziš ti Mih'c. F'lu s'm jen bašta. Ti ki si b'lj študiran ku jest, dejme povet, zakaj nečejo pustet h n'm Unità.

M.: Ka' misleš, zatu k'r je pisala tistuo uot solerjeu? Anka za tistuo, ma b'lj zatu k'r Meričani nečejo jemet u Terste tri jen šteruoset taužend kamunistou jen demokratou, k' suo pruti Titote, Gašperije jen perialistom. Zbuolu jeh je zatu k'r je Unità povela, ka' suo nar'dili z našem teritorjem, ku suo ga paje.i kukor p'si kust.

J.: Ma buo anka proces pruti tismu Pikolu v slovenskem jen Korierju uot Titota...

M.: Ne stri neč, kompare. Du je uostal bres žornala? Mi jen ne uoni. Anka če jemajo proces, ka' misleš, da ne znamo, kdu suo? Tu' je pesek u uoči jen neč druzga, da ne be mi preveč krčali. Ma se prou reku, da uoni mislejo, da suo p'r teh črneh... Pej mi znamo, da nesmo jen mislimo z našu glauo in ne z njihovuo, kukor be radi.

J.: Sigurnuo se tiste general Žerej, al' kaku se šajeta kliče, k'sa ma prou mu stri. Zdej buo znal, kaku je u Terste. Jest muorem jet, Mih'c. Adijo.

Adijo, Jak'c, ma ne pozabet jen kupi «Voce Comunista», «Delo» jen «Lavoratore». Figu babičanom jen perialistam.

—o—

Dne 6. t. m. je slavil 50 letnico rojstva član Centralne kontrolne komisije KPSTO, član Tajništva OF in član Pripravljalnega odbora ljudske prosvete tov. Venček Krečič iz Barkovelj.

Uredništvo «Dela» mu — čeravno z zamudo — pošilja tem potom iskrene čestitke.

VSE OBLASTI SO POZABILE NA NAŠO VAS

VRNITE LONJERCEM PROSVETNI DOM!

Čeprav naša vas leži v neposredni bližini Trsta in tvori del tržaške občine, vendar oblasti nočejo vedeti za nas, seveda razen finance, ki hodi pobirat davke. Mnogo je problemov, ki bi jih bilo treba v interesu Lonjercev rešiti.

Najbolj pereče vprašanje je prosvetni dom, katerega nam je bivša občinska uprava odvzela, a dosedanja nam ga kljub ponovnim intervencijam še ni hotela vrniti. Zato se moramo shajati na sestanke ter vaje prosvetnega društva v zasebnih nišah ali v gostilni. Skrajni čas bi že bil, da novi občinski odbor vrne prosvetni dom, katerega smo obnovili z velikimi stroški.

Mnogokrat smo tudi že intervenirali na katastrski upravi in na zemljiknjižnem uradu sodišča, da bi uredili katastrsko stanje in zemljiško knjigo po sedanjem dejanskem stanju. V katastru so še vedno vpisane mnoge parcele kot vinogradi ali vrtovi, za kar moramo tudi plačevati davke. Čeprav so že desetletja tam groblja in gmajna. Še težje je z zemljiško knjigo, v kateri so vpisani kot lastniki še naši dedje in pradedje, ki že davno leže v grobu, kajti že desetletja, a najmanj od prve svetovne vojne dalje, niso bili izvršeni prenosi na naslednike. Zato danes lastniki ne morejo svojih posestev in parcel niti prodati niti razdeliti med svoje otroke, prav tako pa ne morejo dobiti odškodnine za razlaščeno in uničeno zemljo zaradi nove ceste. Pozivamo zato sodne oblasti, da čimprej urede to pereče vprašanje z uradnim vpisom sedanjih lastnikov.

Občinski urad za javna dela pozivamo dalje, da popravi občinsko cesto «staje», ki je najkrajša pot iz srede vasi na novo cesto in na naše travnike in pašo. Do zadnje vojne je bila cesta vedno oskrbovana in posipana, dočim je od leta 1945 naprej popolnoma zapuščena in neporabna; dohod na novo cesto je zazidan, a zgornji del ceste zasut z gruščem. Zaradi tega moramo goniti živino na pašo po mnogo daljši poti «vrzeli» ter dalje po novi cesti ki pa je za živino nevarna. Ker gre le za približno 300 metrov nujno potrebne poti, mislimo, da bo občina pri vsej vsoji razsipnosti za razne olepševalne naprave našla denarja tudi za naše «staje».

Potrebna nam je tudi javna vodna pipa za dolnji konec vasi. V vsem Lonjerju sta doslej samo dve pipi, kar je za našo vas mnogo premalo. S tretjo pipo pa bi bilo ljudem iz dolnjega konca mnogo truda in časa prihranjenega. Upravo ACEGATa pozivamo tudi, da uredi naš transformator, da ne bo večer za večerom pojemal ali celo popolnoma prenehal električni tok, danes v eni, jutri v drugi polovici naših hiš. Kmetje in delavci, ki ves dan delajo, si ne morejo dovoliti zaradi pomanjkanja toka niti tega, da bi prečitali časopis, da bi popravili v hiši najpotrebnejše, ali da bi poslušali radio. Ker plačujemo tok prav tako kot ljudje v mestu, imamo tudi pravico imeti enako razsvetljavo.

Upravo TELVE naj opomnimo ob tej priliki, da nam zopet vrne naš telefon, za katerega napeljavo smo vaščani skupno prispevali. Med vojno so to napeljavo odvzeli vojaki ter jo uporabili na drugi liniji. Njena dolžnost je torej, da nam to napeljavo zopet postavi, ker nam je edini telefon nujno potreben, zlasti za primer nesreče, da pokličemo rešilni voz ali gasilce, kakor tudi za razna sporočila v mesto, da si prihranimo zamudno pot.

—::—

Predavanje o mladinskem festivalu

V sredo 14. t. m. ob 20. uri bo v dvorani delavske športne zveze predavanje o mladinskem festivalu v Budimpešti. Govoril bo tov. Bais Egidij, ki je bil član tržaške delegacije na festivalu. Vabljeni vsi stari in mladi!

Odbor ZAM

OBJAVE

Odbor PD «Škamperle» poziva vse pevce, ki so se doslej že prijavili, kakor tudi one, ki se še niso, da pridejo v četrtek 22. t. m. ob 20.30 uri v Ljudski dom «S. Škamperle» na prvo pevsko vajo. Ob tej priliki se boste mogli s pevovodjem dogovoriti glede vseh podrobnosti za bodoče vaje.

Odbor PD «Škamperle»

—::—

Opensko prosvetno društvo javlja, da bo danes 10. t. m. ob 20.30 v dvorani Prosvetnega doma na Opčinah skupina harmonikašev Sv. Marka priredila koncert. Na sporedu so tudi solospevi in baleti. Cene: sedeži 120 lir, stojišča 80.

—::—

V okviru «Meseca komunističnega in demokratičnega tiska» organizira KP ladjedelnice Sv. Marka veliko vrtno veselico, ki bo od 11. t. m. od 18. do 24. v društvenih prostorih v Skednju. Na sporedu je več kulturnih in veselih točk. Pridite vsi, ker boste tako mogli k vzdrževanju našega tiska.

Kolonija za najmlajše

V kulturnem krožku «Vojka Šmuc» je druga dnevna kolonija, ki jo je organizirala organizacija antifašističnih žena iz mesta. Ta kolonija je namenjena predvsem malčkom, za katere bi bila prenaporna vsakodnevna pot na Opčine. Večina malčkov, ki poseča to kolonijo je stara okrog 3—4 leta. Vsi so veseli in razigrani. To je dela z njimi, ker so še majhni in ne poznajo reda. Sicer pa se jim že znatno pozna, da so v veščih materinskih rokah.

Ko smo prišli v krožek je bila vsa kolonija pri popoldanskem počitku. Spali so na soncu. Bilo je vse tiho.

Polglasno smo se pridružili tovarišici, ki je čuvala malčke ter jo vprašali, kako je. Dasiravno smo govorili skoraj šepetaje, so se vendar nekatere glavice od časa do časa dvignile začudene, da smo mi tisti, ki motimo hišni red... Zato smo šli v pisarno, da se pogovorimo z voditeljico.

«Kako je s kolonijo», se je glasilo naše vprašanje. «Dobro» nam je odgovorila. «Naši ljudje nam vse potrebno preskrbijo, tako da lahko nudimo vse kar je potrebno. Še pred pričetkom kolonije so se demokrati iz raznih sektorjev obvezali, da nam bodo preskrbeli eni testenine, drugi maščobo, tretji zelenjavo in sadje. In res, hvalevredno izpolnjujejo svojo obljubo. Pohvaliti moramo demokrate iz Barkovelj, Ricmanj, iz krožka Pečar posebno pa iz Miljskega okraja. Ti ljudje tako skrbijo za našo kolonijo, da nam nič ne manjka.»

Še nadalje bi se radi pogovarjali, toda bližal se je čas malice. «Veste, čas je, da napravim malico, se bomo pozneje še kaj pomenili» je dejala voditeljica in se meni nič tebi nič, poslovila od nas.

Medtem je že piščalka dala znamenje za vstajanje in umivanje. Nastal je takoj pravi živ žav.

Ustavili smo malo deklico in jo vprašali kako se imenuje. «Marija Luiza» je odgovorila. «No Marija Luiza, povej nam, hodiš rada v kolonijo?» smo jo nadalje vprašali. Mesto nje pa nam je odgovorila tovarišica. Dejala je, da je njen oče kupil dve kokoški in da jih je Marija Luiza hotela prinesti v kolonijo.

Med tem se nam je približal nagajivi Mario Tiepolo iz Sv. Ivana. Kako je živ ta deček! «No Marij, kaj nam boš povedal?» «Kaj naj vam povem?» je odvrnil. «Ali rad zahajaš v kolonijo?» «Da, da, samo bojim se, da me bodo izključili, ker sem preveč nagajiv...» Otroška odkritosrčnost!

Malica je bila med tem že na mizah. Kruh, salama, sadje in celo oranžada.

«Zdaj pa moramo iti, da vas ne motimo. Želimo vam dober tek!» Tako smo se poslovili od malčkov.

Požrtvovalne žene so zaupajoč v solidarnost in podporo demokratičnega prebivalstva organizirale dve koloniji za najpotrebnejše otroke iz mesta.

Priporočamo vsem demokratom, da te dobrodelne ustanove po svojih močeh še nadalje podpirajo, ter tako omogočijo brezskrbne počitnice tržaškim malčkom.

Odgovorni urednik DUŠAN KOD...
Založništvo «DELA»
Tiska Tip. Adriatica
Dovoljenje A. I. S.